

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Hudební katedra

**Hudební hry s poznatky v hudební výchově
žáků staršího školního věku a studentů středních škol**

Diplomová práce

Autor: Bc. Eva Lerchová

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Hra na nástroj a sólový zpěv se zaměřením na učitelství základních uměleckých škol

Učitelství pro střední školy – hudební výchova

Vedoucí práce: prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc.

Hradec Králové

2017

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Eva Lerchová

Studium: P15P0350

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Hra na nástroj a sólový zpěv se zaměřením na učitelství základních uměleckých škol, Učitelství pro střední školy - hudební výchova

Název diplomové práce: **a) Diplomový klavírní koncert b) Hudební hry s poznatky v hudební výchově žáků staršího školního věku a studentů středních škol**

Název diplomové práce AJ: a) Diploma piano concert b) Musical games using second stage of primary school and secondary school students' knowledge

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce je složena ze dvou částí. První část je tvořena sólovým koncertním výkonem (recitálem), jehož předpokladem je vysoká úroveň technických dovedností studenta. Koncertní vystoupení má na základě vhodně zvolené dramaturgie prezentovat interpretační kvality diplomanta a jeho schopnost adekvátního stylového přístupu k interpretaci jednotlivých skladeb. Ke koncertnímu výkonu se váže druhá, teoretická písemná část v rozsahu cca 30-40 stran. Téma práce se zaměřuje na motivaci v hudební výchově základních a středních škol prostřednictvím práce s hudebními poznatky. Cílem je zpracovat typologii her a přinést podněty pro využití v hudební výchově. Na základě analýzy současných učebnic hudební výchovy v kontextu Rámcového vzdělávacího programu základních a středních škol představit návrhy modelových situací s vybranými aktivitami při práci s hudebními poznatky.

HERDEN, Jaroslav a Jiří KOLÁŘ. Hudba pro děti: Vysokoškolská učebnice: Studium učitelství pro 1. stupeň základní školy. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992. 194 s. ISBN 80-7066-522-X. HERDEN, Jaroslav. My pozor dáme a nejen posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií. 1. vyd. Praha: Scientia, 1997. 210 s. Učebnice pro základní školy. ISBN 80-718-3087-9. HERDEN, Jaroslav. Hudba jako řeč Praha: Scientia, 1998. ISBN 80-718-3126-3. JENČKOVÁ, Eva. Hudba a pohyb ve škole. 2. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2005. 320 s. ISBN 80-903115-7-1. SEDLÁK, František. Didaktika hudební výchovy 2. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi. 4. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-928-6. JENČKOVÁ, Eva. Hudební portréty Leoš Janáček. Hradec Králové: Tandem, 2003. 43 s.

Garantující pracoviště: Hudební katedra,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. Mgr. Michal Chrobák
prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc.

Oponent: MgA. Lenka Hejnová, Ph.D.
Mgr. et Mgr. Marie Kováříčková

Datum zadání závěrečné práce: 29.11.2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením prof. PhDr. Evy Jenčkové, CSc. samostatně a výhradně s použitím uvedených zdrojů.

V Hradci Králové dne 19. 6. 2017

Bc. Eva Lerchová

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala prof. PhDr. Evě Jenčkové, CSc. za odborné vedení, poskytnutí cenných rad a věcných připomínek i za vstřícný přístup během zpracování diplomové práce.

ANOTACE

LERCHOVÁ, Eva. *Hudební hry s poznatky v hudební výchově žáků staršího školního věku a studentů středních škol*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 56 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá hudebními hrami s poznatky, které jsou určeny pro věkovou skupinu žáků 2. stupně základních škol a studentů středních škol. Na základě analýzy současných učebnic hudební výchovy a dostupných zdrojů byl zmapován výskyt hudebních her. Diplomová práce charakterizuje formativní význam hry a představuje typologii hudebních her s poznatky podle stanovených kritérií. Poskytuje modelové situace s charakteristikou hudebních her s poznatky, které lze zařadit do hudebního vyučování jako aktivizující a účinnou vyučovací metodu.

Klíčová slova: hudební hra s poznatky, hudební hra, hudební výchova, hudební aktivity

ANNOTATION

LERCHOVÁ, Eva. *Musical games using second stage of primary school and secondary school students knowledge*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 56 pp. Diploma Thesis.

The thesis aims at knowledge-based music games designed for lower-secondary and secondary pupils. The occurrence of music games in currently used textbooks was mapped and assessed. The thesis describes the formative importance of a music game and introduces a typology of knowledge-based music games according to set criteria. It provides scenarios with use of knowledge-based music games as an example of an active and effective teaching method.

Keywords: knowledge-based music game, music game, Music, music activities

OBSAH

ÚVOD	9
1 SOUČASNÁ HUDEBNÍ VÝCHOVA NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL A NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH.....	10
1.1 Hudební výchova na 2. stupni základních škol	11
1.2 Hudební výchova na středních školách	12
1.3 Charakteristika žáků staršího školního věku	13
1.4 Charakteristika studentů středních škol.....	14
2 FORMATIVNÍ VÝZNAM HRY	16
2.1 Geneze hry.....	16
2.2 Charakteristika hry a terminologická problematika	17
3 CHARAKTERISTIKA HUDEBNÍ HRY.....	20
3.1 Hra v hudební výchově.....	20
3.2 Zdroje hudebních her.....	20
3.2.1 Učebnice hudební výchovy	21
3.2.2 Časopis Hudební výchova.....	26
3.2.3 Hudebně pedagogické publikace.....	27
3.2.4 Popularizační a digitální zdroje.....	29
4 TYPOLOGIE HUDEBNÍCH HER S POZNATKY	31
4.1 Kritéria pro typologii hudebních her	31
4.2 Charakteristika hudebních her s poznatky	31
4.3 Návrh typologie hudebních her	33
4.3.1 Typologie her podle počtu hráčů.....	33
4.3.2 Typologie her v kontextu hudebních činností	34
4.3.3 Typologie her podle technického zpracování.....	35
4.3.4 Typologie hudebních her podle hudebních poznatků	35

5	MODELOVÉ PŘÍKLADY VYBRANÝCH HUDEBNÍCH HER S POZNATKY	37
5.1	Kvíz 3+1 <i>Bohuslav Martinů</i>	38
5.2	Pexeso <i>Pavel Josef Vejvanovský</i>	39
5.3	Pexetrio <i>Hudební skladatelé v šifrách</i>	40
5.4	Domino <i>Claude Debussy</i>	41
5.5	Kvarteto <i>Hudba 20. století</i>	42
5.6	Hra Klíčová slova – svět hudby	43
5.7	Hudební kufr.....	44
5.8	Kdo jsme? <i>Nonart – světoznámé hudební skupiny</i>	45
5.9	Oči nebo uši název skladby tuší <i>Z díla Bohuslava Martinů</i>	46
5.10	Hry s charakteristickými rytmickými figurami tanců	47
5.11	Slavné melodie skladatelů v číselné intonaci.....	48
5.12	Hudební hra s rytmem a pohybem pro dvojice <i>Bagr</i>	49
5.13	Hudební křížovky.....	50
	ZÁVĚRY.....	52
	SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY, HUDEBNIN A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	53
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá hudebními hrami v kontextu pedagogického využití v hudební výchově na 2. stupni základních škol a na středních školách. Pro volbu tohoto tématu mi byly inspirací semináře hudební didaktiky pod vedením Evy Jenčkové, v kterých byly prezentovány pestré náměty na hudební hry. V rámci pedagogické praxe jsem měla možnost ověřit funkčnost hudebních her a zaujalo mě, jak silný motivační prvek v sobě hra nese, jak žáky nebo studenty hra oslovuje a jak může hra jako vyučovací metoda oživit a zefektivnit hudební vyučování. Opět se potvrdila 400 let proklamovaná Komenského zásada schola ludus, tedy škola hrou.

Cílem práce je představit hudební hru jako účinnou vyučovací metodu při získávání vědomostí a poznatků v hudebním vyučování žáků staršího školního věku a studentů středních škol. Dalším cílem je vytvoření hudebních her, které lze do vyučování aplikovat. Jedním z cílů je i nastínění zdrojů, v kterých se hudební hry nacházejí.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola rekapituluje současnou hudební výchovu na 2. stupni základních škol a na středních školách a charakterizuje žáky staršího školního věku a studenty středních škol především z hlediska hudebního vývoje.

Druhá kapitola se zabývá formativním významem hry v širším slova smyslu, charakterizuje pojetí hry z historického hlediska, představuje významné myslitele a vysvětluje terminologii hry.

Ve třetí kapitole jsou uvedeny funkce hry ve školním hudebním vyučování. Součástí této kapitoly je analýza dostupných zdrojů, které obsahují hry nebo zajímavé náměty pro hudební aktivity.

Ve čtvrté kapitole je zpracována typologie hudebních her s poznatky podle stanovených kritérií. Důraz je kladen na specifika hudebních her s poznatky.

Pátá kapitola, která představuje závěrečnou kapitolu diplomové práce, zahrnuje modelové příklady hudebních her s poznatky. Jednotlivé hry obsahují charakteristiku a cíl z hlediska rozvojového působení a náměty pro využití těchto her. Součástí diplomové práce jsou závěry, seznam odborné literatury, hudebnin a internetových zdrojů včetně příloh, které dokumentují především obsah páté kapitoly.

1 SOUČASNÁ HUDEBNÍ VÝCHOVA NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL A NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

Hudební výchova je důležitým vyučovacím předmětem, neboť hraje velký význam při formování člověka v oblasti estetického a emocionálního vnímání světa. Hlavní složkou předmětu je hudba, se kterou by se měli žáci ve vyučování seznamovat prostřednictvím pestrých variant didaktických situací.

Hudební výchova je zařazena v Rámcovém vzdělávacím programu¹ do vzdělávací oblasti Umění a kultura². V kurikulárním dokumentu je uvedena charakteristika a cílové zaměření vzdělávací oblasti, jsou vymezeny očekávané výstupy žáka a základní obsah učiva.

V současné hudební výchově „*ustupuje tradiční model s převahou verbálního vyučování a je preferován rozvoj osobnostních předpokladů podle programové triády hudebního vyučování: emocionální zážitek – hudební dovednost – poznatek.*“³ Hudební činnosti, k nimž patří zpěv, poslech hudebních děl, instrumentální hra a hudebně pohybový projev, umožňují rozvíjet hudební dovednosti žáků. Při zařazování hudebních aktivit je třeba zohlednit individuální a rozdílné hudební dispozice žáků. Prostřednictvím vhodně zvolených hudebních činností lze „*co nejnázorněji představit fungování vybraných hudebních zákonitostí žákům tak, aby se pro ně staly srozumitelným hudebním poznatkem.*“⁴ „*Vzájemný vztah hudebních činností a poznatků je sice důležitou součástí hudebně výchovné práce, nicméně jejím hlavním cílem je individuální prožitek hudby žáky.*“⁵

Na vyučující hudební výchovy jsou kladeny náročné požadavky. Svým tvůrčím přístupem by měli žáky motivovat, aktivizovat a inspirovat. Do hudebního vyučování by měli zařazovat záměrně volené úkoly a účinné didaktické metody, jejichž prostřednictvím přiblíží žákům hudební zákonitosti. Jednou z ověřených vyučovacích metod je hra, která podporuje aktivní a činnostní učení.

---

¹ V České republice jsou Rámcové vzdělávací programy (RVP) hlavními kurikulárními dokumenty pro základní a středoškolské vzdělávání. Na základě požadavků RVP si každá škola vytváří vlastní Školní vzdělávací program (ŠVP), kde dochází ke konkretizaci učiva.

² Do vzdělávací oblasti Umění a kultura patří hudební výchova a výtvarná výchova.

³ JENČKOVÁ, Eva. Princip integrace – v současném systému vzdělávání. *Hudební výchova*. 2009, roč. 17, č. 1, s. 1. ISSN 1210-3683.

⁴ JENČKOVÁ, Eva. *Podzimní zpívání, 1. díl*. 4. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2015. s. 5. ISBN 978-80-86901-34-3.

⁵ JENČKOVÁ, Eva. *Podzimní zpívání, 1. díl*. 4. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2015. s. 5. ISBN 978-80-86901-34-3.

1.1 Hudební výchova na 2. stupni základních škol

Vyučovací předmět hudební výchova na 2. stupni základních škol vychází ze vzdělávacího obsahu předmětu hudební výchova na 1. stupni a v širším kontextu rozvíjí hudební vědomosti a dovednosti žáků. V šestém až devátém ročníku je hudební výchova časově dotována jednou vyučovací hodinou týdně.

Hlavní náplň předmětu představují vokální, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové činnosti, jejichž obsah je stručně charakterizován v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Hudební činnosti vedou k rozvoji celkové osobnosti žáka a především k rozvoji jeho hudebních schopností, které se projevují „*individuálními hudebními dovednostmi – sluchovými, rytmickými, pěveckými, intonačními, instrumentálními, hudebně pohybovými, hudebně tvořivými a poslechovými.*“⁶

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání je zařazen základní obsah učiva k jednotlivým hudebním činnostem.

K vokálním činnostem patří pěvecký a mluvní projev, intonace a vokální improvizace, hudební rytmus, orientace v notovém záznamu vokální skladby, rozvoj hudebního sluchu a hudební představivosti a reflexe vokálního projevu.

Mezi instrumentální činnosti se řadí hra na hudební nástroje ve smyslu interpretačním, záznam hudby, vyjadřování hudebních i nehudebních představ a myšlenek pomocí hudebního nástroje či tvorba doprovodů pro hudebně dramatické projevy.

Hudebně pohybové činnosti zahrnují pohybový doprovod znějící hudby, pohybové vyjádření hudby v návaznosti na sémantiku hudebního díla, pohybové reakce na změny v proudu znějící hudby a orientaci v prostoru.

K poslechovým činnostem patří orientace v hudebním prostoru a analýza hudební skladby, hudební dílo a jeho autor, hudební styly a žánry a interpretace znějící hudby.⁷

---

⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. s. 81. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf

⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. s. 85-86. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf

Cílem hudební výchovy na 2. stupni základních škol je vést žáky prostřednictvím hudebních činností „k porozumění hudebnímu umění a k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu a jejich využívání jako svébytného prostředku komunikace.“⁸

1.2 Hudební výchova na středních školách

S institucionální hudební výchovou se setkají pouze studenti středních pedagogických škol, studenti gymnázia a především studenti hudebních konzervatoří.

Na gymnáziích je předmět hudební výchova zařazen spolu s výtvarnou výchovou jako volitelný předmět v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia do vzdělávací oblasti Umění a kultura. Z výše uvedeného vyplývá, že hudební výchovu na tradičním čtyřletém gymnáziu absolvují jen studenti, kteří si ji zvolí. Hudební výchova je časově dotována dvěma vyučovacími hodinami týdně v prvním a druhém ročníku.

V Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia je vymezen vzdělávací obsah hudebního oboru třemi vzájemně provázanými a podmíněnými okruhy činností, k nimž patří produkce, recepce a reflexe. V produkci se uplatní vokální, instrumentální a hudebně pohybové činnosti. Při recepci se ověřuje působení znějící hudby prostřednictvím poslechových činností. Reflexe syntetizuje hudební činnosti a představuje nejvyšší stupeň poznávací činnosti umožňující například „zařazování znějící hudby do uměleckého období, určování stylu, žánru, formy díla, vytváření hodnotících soudů, zabývání se zvláštnostmi přístupu k interpretaci hudebního díla, atd.“⁹

Do jednotlivých oblastí dle Rámcového vzdělávacího programu je rozdělen obsah učiva, které se vztahuje k recepci a reflexi:

- hudba jako organizovaný zvuk,
- hudební nástroje, nové technologie v hudbě, záznam hudby, přímá a nepřímá komunikace hudby,
- hudební styly a žánry, funkce hudby,
- vznik a vývoj hudby,
- hudební skladatel a interpret, interpretace v hudbě, umělecký provoz,

---

⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 81-86. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf

⁹ BALADA, Jan. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia RVP G. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 100 s. ISBN 978-80-87000-11-3.

- hudba jako způsob identifikace, sebeprezentace a druh generační výpovědi,
- interpretace hudebního díla.

Z obsahu učiva je důležité vybrat hlavní poznatky a zpestřit je o zajímavé detaily. Cílem hudební výchovy na střední škole je předat studentům učivo o hudbě prostřednictvím tvůrčích činností a umožnit jim proniknout do podstaty hudby, aby byli schopni reflektovat umělecký proces v jeho celistvosti.

1.3 Charakteristika žáků staršího školního věku

Období staršího školního věku, ontogeneticky vymezené jako období pubescence, se týká žáků věkové kategorie přibližně od jedenácti do patnácti let, kteří navštěvují pátou až devátou třídu základní školy. V tomto nejpoutavějším psychologickém období se člověk přeměňuje z dítěte v dospívajícího. Je třeba si uvědomit, že dospívání je u chlapců a dívek nerovnoměrné, proto je časové vymezení jen přibližné.

Kvůli výrazným anatomicko-fyziologickým změnám, které jsou vyvolány zvýšenou činností endokrinního systému, dochází k příkrým nevyrovnanostem v sobě i v přizpůsobení společenským formám, k neklidu či k tvůrčí aktivitě.¹⁰ Václav Příhoda rozlišuje dvě zřetelné fáze. První fáze od jedenácti do třinácti let bývá nazývána prepubertou a dochází v ní k vyvrcholení pubescence zpravidla kolem třináctého roku. Po této bouřlivější fázi nastupuje dvouletí do patnácti let a je nazýváno pubertou. Tato fáze tvoří jednotu v dialektickém pochodu fyzického a psychického zrání.¹¹

Pro hudební vyučující je toto období velmi náročné. Při pěveckých činnostech musí být zohledněny hlasové změny nejen u chlapců, ale i u dívek. Postupně totiž dochází k prodlužování hlasivek a zvětšuje se také příklopek nad hlasovou šterbinou. Tyto změny, které provázejí přechodné poruchy hlasové činnosti, souhrnně nazýváme mutace. Původní dětský hlas se mění ve dva samostatné typy – mužský a ženský.

Zvyšující se abstraktní schopnosti, obnova fantazie, intenzivnější vědomí způsobují v pubescenci dozrávání a estetické vnímání a cítění. Dochází k pochopení vztahů mezi složitými jevy. Zvýšená analytická schopnost u nadaných žáků také umožňuje porozumění

¹⁰ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2016. s. 366. ISBN 978-80-246-2060-2.

¹¹ PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky I*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 347.

a plné prožívání skladeb vážné hudby.¹² „*Vnímání se prohlubuje, je aktivnější, obsahově bohatší. Vzdávající analyticko-syntetická činnost a hlubší psychické zpracování hudby je i výsledkem určité míry hudební zkušenosti, která se utváří v hudebních činnostech a je součástí celkových životních zkušeností pubescenta.*“¹³

V pubescentním období dochází k výraznému rozvíjení hudebních zájmů, zvláště u dívek. Zájmy žáků jsou často orientovány na poslech hudby mimo školní prostředí, přičemž vůdčí postavení zastává nonartificiální hudba. „*Vzniká též kult „zpěváckých hvězd“ – dospívající chtějí znovu a znovu slyšet písně od „svých“ zpěváků.*“¹⁴ Prožitek hudby umožňuje pubescentům sebepoznání a uvědomění si svého „já“. V tomto věku dospívající často touží po tom, aby mohli vyjádřit své vnitřní prožitky uměleckou tvořivostí nejen hudební, ale i literární či výtvarnou. „*Hudba je svým charakterem předurčena k tomu, aby plnila nezastupitelnou funkci ve výchově dospívajících. Podílí se významně na duševním, citovém, rozumovém a mravním vývoji pubescentů.*“¹⁵

V období pubescence se uplatní v hudebním vyučování skupinové hry s výrazným prvkem soutěživosti. Větší intelektuální nároky jsou kladeny například na hudební hry s kartičkami, které rozšiřují slovní zásobu nebo rozvíjí vztahové myšlení. Pro hry pubescentů je charakteristické oživení fantazie v porovnání s faktologickým realismem předchozího období.

1.4 Charakteristika studentů středních škol

Období mladého věku, ontogeneticky vymezené jako období postpubescence, se týká studentů věkové kategorie přibližně od patnácti do dvaceti let, kteří navštěvují první až čtvrtý ročník střední školy. V tomto období se zakončuje tělesný růst a dochází k postupnému dohotovování a zrovnoměnění všech orgánů. Dovršuje se intelektuální rozvoj, který se projevuje zvýšenými analytickými i abstraktními schopnostmi a zdokonalením percepce uměleckých děl, zvláště hudebních. Postpubescent je schopen více kontrolovat své city, nedochází tak často k citové labilitě a jeho osobnost je harmoničtější. Zdokonaluje se myšlení,

---

¹² PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky I.* 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 418-419.

¹³ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele.* 2. vyd. Praha: Karolinum, 2016. s. 366-367. ISBN 978-80-246-2060-2.

¹⁴ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele.* 2. vyd. Praha: Karolinum, 2016. s. 367. ISBN 978-80-246-2060-2.

¹⁵ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele.* 2. vyd. Praha: Karolinum, 2016. s. 368. ISBN 978-80-246-2060-2.

keré je samostatné a sebevědomé. Řeč v ústním projevu je barvitá, prodlužuje se vyjadřování a plynulost v mluveném projevu.¹⁶

V období postpubescence se mění sociální vztahy, s přestupem na střední školu se vytváří nové vytříbené kolektivy, přátelství se prohlubuje a stává uvědomělejší. Rozšiřuje se společenský kruh, který dříve zastupovala pouze rodina, škola a kamarádi. V porovnání s předchozím obdobím se mění postoj k autoritám, které si postpubescent již volí a ztotožňuje se s nimi. Z výše uvedeného vyplývá, že je vhodné zařadit do hudebního vyučování hru jako jednu z metod, neboť plní v tomto období úkol sociální, kulturní a formativní.

Mužský nebo ženský hlas získává typický charakter a sílu. Je ustálena jeho poloha, výška i barva. Postpubescent získává více životních i hudebních zkušeností, což ovlivňuje hloubku prožitku hudby. Kromě emocionální složky se ve velké míře připojuje rozumová složka, která díky strukturovanému vnímání umožňuje pochopení hudební informace. „*Celý vývoj mladých generací je podněcován tzv. formativní hudební výchovou: členstvím v mimoškolských pěveckých a instrumentálních souborech, návštěvou koncertů všeho druhu a operních či muzikálových představení, četbou populární odborné literatury apod. Rozhodujícím činitelem je zde poslech hudby zprostředkovaný sdělovací a nahrávací technikou.*“¹⁷ Mladým lidem se nabízí poslech hudby různých historických období, žánrů a kvalit. K nejméně frekventované oblasti patří poslech nonartificiální hudby. V období postpubescence se zvyšuje zájem o skupinové instrumentální muzicírování.

---

¹⁶ PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky II*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 235 s.

¹⁷ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2016. s. 368. ISBN 978-80-246-2060-2.

2 FORMATIVNÍ VÝZNAM HRY

„Proč je hra tak důležitá? Protože to je cesta, jak se stát sebou samým.“

J. Neulinger¹⁸

2.1 Geneze hry

Citát v úvodu vyjadřuje podstatu hry pro život člověka. Hra je typickou aktivitou pro generace a pro lidstvo, plní společenskou, komunikační či rekreační funkci a formuje zdravého, šťastného člověka. V následujících odstavcích jsou uvedeni myslitelé či pedagogové, kteří si uvědomovali význam hry.

K jednomu z prvních, kdo si uvědomuje význam hry, patří řecký filozof Platón (427–347 př. n. l.). Ve svém dialogu z pozdního období *Zákony* uvádí rady, jak je dobré již u malých dětí povzbuzovat hru. Velkou váhu přikládá dětské hře v předškolní výchově, neboť hraje důležitou roli v rozvoji osobnosti.¹⁹

Renesanční myslitel Desiderius Erasmus Rotterdamský (1465–1536) kladl důraz na poutavou výuku bez memorování. Aby byla výuka zajímavá, zábavná a přístupná, si přál ve svém spise *Důvěrné hovory*.

Hravé vyučování prosazoval francouzský renesanční myslitel Michel Eyquem de Montaigne (1533–1592). Domníval se, že právě hravé vyučování slouží nejlépe pro budování výchovy a vzdělání na analýze přirozených schopností žáků.²⁰

Velmi nadčasově přispěl svou myšlenkou o využití hry ve školním vyučování učitel národů Jan Amos Komenský (1592–1670) v díle *Schola ludus – Škola hrou*²¹. Snažil se hledat zajímavé metody, jak by učivo svým žákům přiblížil. V závěru díla *Schola ludus* dodává, že přípravu na život je třeba provést bystře a s chutí, ale přitom seriózně. Inspiraci nalezneme také v jeho učebnici *Orbis pictus – Svět v obrazech*, v které uvádí obohacení žákovy činnosti

---

¹⁸ ZAPLETAL, Miloš. *Špalíček her*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1988. s. 353.

¹⁹ HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika v profesionální výchově*. 1. vyd. Praha: Hudební fakulta AMU v Praze, 1995. s. 6. ISBN 80-85883-08-2.

²⁰ HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika v profesionální výchově*. 1. vyd. Praha: Hudební fakulta AMU v Praze, 1995. s. 9. ISBN 80-85883-08-2.

²¹ Jan Amos Komenský v tomto díle ukazuje, jak zapojuje žáky do aktivní činnosti zajímavým a živým způsobem – hrou. Hrou je však myšleno uvedení na scéně ve smyslu dnešních dramatických etud.

o názorné poznávání věcí. Komenský také poukazuje na význam hudební (umělecké) výchovy, která je pro něj protipólem teoretického vzdělávání žáků.²²

K významu hry přispěl svými myšlenkami a teoriemi také Jean Jacques Rousseau (1712–1778) ve svém spise *Emil čili o výchově*, v němž představuje originální koncepci výchovy sloužící k všestrannému a harmonickému rozvoji osobnosti. Učitelům doporučuje, aby žákům dopřáli co nejvíce spontaneity a aktivity. V hudební výchově pokládá za velmi důležité, aby byl zajištěn systematický rozvoj dětské hudební tvořivosti.²³

Představitel německé pedagogiky 19. století Friedrich Fröbel (1782–1852) si uvědomoval, jak přínosná je hra a práce ve výchově. Zabýval se otázkami didaktických her a učebních pomůcek. Získal prvenství, když v Drážďanech založil v roce 1839 první ústav dětských her. Ve své metodice pro předškolní děti je propagátorem tvořivého rozvoje hudebních schopností. Zařazuje rytmická cvičení, hru na tělo či tvořivé osvojování základních hudebně výrazových prostředků.²⁴

Na počátku 20. století se objevuje pedagogický reformismus, který kritizuje tzv. tradiční školské výchovy a hledá nové přístupy ve výchově. Vznikají alternativní školy, které často zařazují hru jako jednu z didaktických metod.

V souladu s uvedenými mysliteli nebyla hra v historii vždy jednoznačně uznávanou, někteří ji odmítali. V dnešní době mají učitelé možnost vybírat z široké nabídky didaktických her pro jednotlivé vyučovací předměty. Vhodně zvolená hra může vnést do vyučování motivační jiskru a vzbudit zájem pro objevování nových poznatků.

2.2 Charakteristika hry a terminologická problematika

Hra je součástí lidského vývoje již od nepaměti. Netýká se jen generací, ale i jedinců. V dnešní době tomu není jinak, neboť hra provází každého člověka od dětství až po stáří. První náznaky *dětské hry* se projevují již u batolete, které si hraje samo – objevuje okolní svět, manipuluje s předměty a smyslově zkoumá. Individuální hry pokračují i u tříletého dítěte, pro které není podstatná při herních činnostech přítomnost druhých dětí. U čtyřletých

---

²² HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika v profesionální výchově*. 1. vyd. Praha: Hudební fakulta AMU v Praze, 1995. s. 11. ISBN 80-85883-08-2.

²³ HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika v profesionální výchově*. 1. vyd. Praha: Hudební fakulta AMU v Praze, 1995. s. 12. ISBN 80-85883-08-2.

²⁴ HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika v profesionální výchově*. 1. vyd. Praha: Hudební fakulta AMU v Praze, 1995. s. 12. ISBN 80-85883-08-2.

až pětiletých dětí probíhá sociální hra, která je závislá na interakci s vrstevníky. Hra se stanovenými pravidly se začíná vyskytovat u dětí ve věku od sedmi let. Mnoho her má pravidla, která je nutné dodržovat, aby byla hra proveditelná. „*Hry s pravidly jsou důležitým prostředkem v interiorizaci sociálních norem, ve formování charakteru, v morální výchově.*“²⁵

Hru lze specifikovat jako projev různorodé činnosti, které se účastní jednotlivec, dvojice či více osob. Láká nejen děti, ale i dospělé. Hra má silný motivační moment, předpokládá aktivitu a kromě toho plní relaxační funkci. „*Hra jako víceúčelová činnost slouží k uspokojování řady různých potřeb dítěte a umožňuje jeho vývoj ve všech složkách: rozvíjí duševní procesy, navozuje nové sociální vztahy a motivy, obohacuje citové prožívání a reguluje vnitřní psychické napětí, utváří cílevědomou zaměřenost dítěte.*“²⁶ Vyskytují se hry, které si kladou vyšší cíle, protože se hrají za konkrétním účelem a mohou plnit vzdělávací funkci. Z formativního hlediska mají hry řadu aspektů²⁷:

- poznávací,
- procvičovací,
- emocionální,
- pohybový,
- motivační,
- tvořivostní,
- fantazijní,
- sociální,
- rekreační,
- diagnostický,
- terapeutický.

Do vyučování lze zařadit pro získávání vědomostí a poznatků *didaktickou hru* jako jednu z výukových metod, neboť pozitivně ovlivňuje vyučovací proces. „*Didaktická hra je analogie spontánní činnosti dětí, která sleduje (pro žáky ne vždy zjevným způsobem) didaktické cíle. Může se odehrávat v učebně, tělocvičně, na hřišti, v přírodě. Má svá pravidla, vyžaduje průběžné řízení, závěrečné vyhodnocení. Je určena jednotlivcům i skupinám žáků,*

---

²⁵ ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 281.

²⁶ SOCHOROVÁ, Libuše. Didaktická hra a její význam ve vyučování. [online]. 2011 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/13271/DIDAKTIKA-HRA-A-A-JEJ.../

²⁷ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 92. ISBN 978-80-7367-647-6.

*přičemž role pedagogického vedoucího mívá široké rozpětí od hlavního organizátora až po pozorovatele. Její předností je stimulační náboj, neboť probouzí zájem, zvyšuje angažovanost žáků na prováděných činnostech, podněcuje jejich tvořivost, spontaneitu, spolupráci i soutěživost, nutí je využívat různých poznatků a dovedností, zapojovat životní zkušenosti. Některé didaktické hry se blíží modelovým situacím z reálného života.*²⁸

Zařazením didaktické hry lze zvládnout učivo, které je za jiných okolností náročné či v tradičním frontálním vyučování nezáživné. Didaktickou hru je možné využít k získávání nových poznatků, jako oživení výkladu učiva, pro opakování již zvládnuté látky nebo k ověřování znalostí při zkoušení. Žák je prostřednictvím hry motivován, efektivně zapojen, rozvíjí se u něj myšlení při řešení problémových situací, učí se dodržovat pravidla, spolupracuje a komunikuje se spolužáky a s učitelem. Některé hry napomáhají k lepšímu vkládání informací do paměti, třídí a dávají klíčové poznatky do systémů. Aby plnila didaktická hra správnou funkci, musí mít jasně stanovená pravidla a vymezený časový plán. Výsledek hry také závisí na klimatu třídy.

Ve vyučování může být každá činnost koncipována jako hra a zároveň může být organizována jako soutěž. V takovém případě se hra označuje jako *soutěžní hra*. Soutěž se od hry liší tím, že jejím hlavním cílem je stanovení pořadí jednotlivců či skupin. Konečné pořadí se odvíjí od předvedených činností či výsledků činností. Pro hru je charakteristická činnost sama o sobě, zatímco účelem soutěže je dosáhnout umístění.

Pro hudební výchovu má formativní význam *hra hudební*, která kromě výchovné a didaktické funkce přináší radost z poznání.

---

²⁸ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 48. ISBN 978-80-7367-647-6.

3 CHARAKTERISTIKA HUDEBNÍ HRY

3.1 Hra v hudební výchově

V hudební výchově se uplatňuje hra v dvojitým významu. Jednak jde o hru ve smyslu interpretačním s využitím hudebních nástrojů, ozvučených předmětů nebo hry na tělo a dále o hru, která je zaměřena na získávání poznatků a vědomostí. Předmětem diplomové práce jsou s ohledem na věkové specifika žáků či studentů hudební hry s poznatkami.

Mezi hry, které se vztahují k hudebním činnostem, patří hudební hry s poznatkami ve vokálních činnostech, hudební hry s poznatkami v kontextu percepčních činností, instrumentální hry s poznatkami a hudebně pohybové hry. Do vyučování lze zařadit i hudební hry s poznatkami, které rozvíjí racionální myšlení. Hry tohoto typu často využívají pravidel společenských her nebo jsou inspirovány soutěžními televizními pořady. Jednou z důležitých podmínek při herních činnostech je kombinace se znějící hudbou, kde se uplatní poslech nahrávek nebo interpretační výkon učitele.

Hry jsou motivačně účinné a díky aktivizačním prvkům, které v sobě nesou, se zvyšuje i efektivnost vzdělávání. Pro žáky mohou být hry přitažlivé a zajímavé, neboť podporují dětskou zvědavost, kreativitu a socializaci. Hudební hry s poznatkami vnesou do vyučování inovaci, ztraktivní a ožijí výuku. Přestože příprava her s poznatkami je pro pedagoga časově i organizačně náročná, jeví se hra jako jedna z účinných vyučovacích metod. Hudební hry s poznatkami mohou sloužit k získávání nových poznatků, pojmů a hudebních zákonitostí, k třídění nabytých poznatků, k opakování, procvičování, upevňování či k netradičnímu zkoušení. Při manipulaci s kartičkami se zvyšuje soustředěnost a prodlužuje pozornost, zdokonaluje se racionální a vztahové myšlení, což je charakteristické pro starší školní věk. Díky vizuálnímu vjemu se poznatky lépe ukládají do paměti. Hudební hra s poznatkami plní svou funkci, má-li konkrétní vzdělávací záměr.

3.2 Zdroje hudebních her

Hudební hry jsou pedagogy stále více uznávány a zařazovány do vyučování. Objevují se v učebnicích hudební výchovy, v odborných hudebních časopisech, v hudebně pedagogických publikacích nebo je lze najít též na internetu. Hry mohou vytvářet samotní učitelé nebo žáci. Tato kapitola nabízí přehled zdrojů, v nichž lze hudební hry nalézt.

3.2.1 Učebnice hudební výchovy

Byly prostudovány učebnice hudební výchovy pro žáky 2. stupně a pro studenty středních škol, které se používají v aktuálním pedagogickém procesu. Cílem bylo zjistit, zda obsahují funkční hudební hry s poznatky. Předpokladem je využívání a zařazování her do hudební výchovy, neboť hra jako metoda účinně motivuje a poskytuje radost z učení.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 6. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY²⁹, Státní pedagogické nakladatelství, A. Charalambidis, L. Hurník, Z. Císař, J. Pilka a D. Matoška

Poznatky jsou v učebnici zjišťovány tradiční formou kontrolních otázek a úkolů k poslechu, ale nemají charakter hudebních her. Pro zpestření výuky lze využít zajímavých námětů na činnost, k nimž patří vytváření variací, práce s partiturou nebo pantomimické etudy.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 7. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY³⁰, Státní pedagogické nakladatelství, A. Charalambidis, Z. Císař, J. Pilka a D. Matoška

Podobně jako v předchozí učebnici nejsou uvedeny hudební hry s poznatky. Za jedinou hru lze považovat hru na nejlepšího interpreta, kterou lze uspořádat jako soutěž. Úkolem pro žáky je, aby se naučili lidovou píseň *Ej, lásko, lásko* a pak ji co nejlépe a s osobitým přednesem interpretovali před porotou, kterou tvoří učitel nebo spolužáci.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 8. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY³¹, Státní pedagogické nakladatelství, A. Charalambidis, Z. Císař, J. Pilka a D. Matoška

Učebnice nepočítá s vyučováním formou hudební hry, obsahuje podobně jako v předchozích učebnicích jen kontrolní otázky a náměty na činnosti. Kreativní učitel však může náměty na činnosti dovést do podoby her se shrnutím poznatků, které jsou nezbytné. K námětům na tvořivou skupinovou činnost patří inscenace pravěkého obřadu,

---

²⁹ CHARALAMBIDIS, Alexandros, HURNÍK, Lukáš, CÍSAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2013. 128 s. ISBN 80-7235-296-2.

³⁰ CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2011. 152 s. ISBN 80-7235-297-0.

³¹ CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2005. 152 s. ISBN 80-7235-298-9.

v které se uplatní jednoduché rytmické nástroje, zpěv a tanec. Úkolem pro žáky je zinscenování pravěkých obřadů, jako například obět bohům, přivolání deště, dobrého lovu nebo odehnání nemoci. Z metodického hlediska je však problematické aktivitu realizovat, jelikož chybí vstupní nabídka konkrétních melodických, rytmických či pohybových prvků pro tuto tvořivou činnost.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 9. ROČNÍK³², Státní pedagogické nakladatelství, A. Charalambidis, J. Pilka a Z. Císař

V učebnici nejsou zařazeny hudební hry, ale pouze kontrolní otázky a náměty na činnosti. Kreativního učitele mohou některé náměty inspirovat a může je v hry přetvářet.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA: UČEBNICE PRO 6. – 7. ROČNÍK ZÁKLADNÍCH ŠKOL A ODPOVÍDAJÍCÍ ROČNÍKY VÍCELETÝCH GYMNÁZIÍ³³, Nakladatelství Fraus, J. Šedivý a L. Rohlíková

Učebnice představuje širokou nabídku her, které však nejsou většinou jako hry pojmenovány kromě hry s předehrou či hry na dirigenty. Zařazeny jsou hry s poznatkou, poslechové hádanky, křížovky, spojovačky, doplňovačky, hra najdi dvojice, hudební matematické příklady, hříčky s názvy tónů či šifrovačka z not. Uvedené hry odpovídají věkové skupině žáků, pro které je učebnice určena. Pro učitele je tato učebnice velmi inspirativní a v praxi dobře využitelná.

- MY POZOR DÁME A NEJEN POSLOUCHÁME: POSLOUCHÁME HUDBU SE ŽÁKY 2. STUPNĚ ZŠ A NIŽŠÍCH ROČNÍKŮ OSMILETÝCH GYMNÁZIÍ³⁴, Pedagogické nakladatelství Scientia, J. Herden

Učebnice obsahuje pestrou nabídku her, k nimž patří hra na operu, hra na orchestr, hra na sluníčka a mráčky, hudební hra bingo, hra na aranžéra, na dealera, na reportéra, na školu, na hudebního kritika či na malíře. Nabízí i náměty k hrovým úkolům, jako například sestavení příběhu s hudebními pojmy. Dále jsou uvedeny poslechové úkoly, hudebně dramatické etudy pro dvojice, číselná intonace v mollové tónině, zvukový test či doplňovačka. Součástí učebnice je hudební čítanka, která může posloužit jako motivace. Pro hru ve smyslu

---

³² CHARALAMBIDIS, Alexandros, PILKA, Jiří, CÍSAŘ, Zbyněk. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2011. 128 s. ISBN 80-7235-310-1.

³³ ŠEDIVÝ, Jakub, ROHLÍKOVÁ, Lucie. *Hudební výchova: učebnice pro 6. a 7. ročník ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013. 88 s. ISBN 978-80-7238-901-8.

³⁴ HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a nejen posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, 1997. 210 s. ISBN 80-7183-087-9.

interpretačním lze využít rytmické a notové partitury, které představují dějiny hudby v příkladech.

V učebnici může žáky zaujmout hra bingo s využitím pravidel společenské hry, jejíž položky jsou zaměřeny na hudební poznatky. Hudební hra bingo je určena pro opakování hudebních nástrojů, názvů symfonických orchestrů a jmen oblíbených populárních zpěváků. V metodickém zpracování binga je uvedena charakteristika a cíl hry.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA 1 PRO GYMNÁZIA³⁵, Státní pedagogické nakladatelství, A. Charalambidis, Z. Císař a L. Hurník

V učebnici je uvedena pouze jediná hra – hra na operu. Inspirativní může být námět k melodickým či rytmickým hádankám s lidovými písněmi. K tvořivým úkolům patří otextování melodie či vytváření vlastního grafického záznamu hudby.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA 2 PRO GYMNÁZIA³⁶, Státní pedagogické nakladatelství, A. Charalambidis, Z. Císař, L. Hurník a D. Radosa

Učebnice nabízí hudební hry, kterým je věnována šestá kapitola. Patří k nim hra na rock and roll, hra na rock-metal, hra na taneční elektronickou hudbu (house či techno), hra na modalitu nebo hra na témbry a aleatoriku. Kromě těchto příkladů a námětů na hudební realizaci je v učebnici zařazena například hra, která využívá poznatků o dodekafonii. V porovnání s nedostatečně připravenou aktivitou, zabývající se inscenací pravěkého obřadu, obsahuje hra o dodekafonii propracovanější návod včetně námětů na využití hry. K hudebním hrám s poznatků v pěveckých činnostech lze zařadit hru na klastr, kterou lze využít v rámci rozezpívání.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 5. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY (HUDEBNÍ DÍLNA I.)³⁷, Jinan, J. Kolář a I. Štíbrová

Přestože je učebnice určena pro žáky I. stupně, je vhodné ji zde uvést, jelikož obsahuje pestrou paletu herních aktivit. Pro učitele může učebnice posloužit jako inspirační zdroj k vytváření her pro starší žáky. V učebnici jsou uvedeny hry se zvuky, hry se slovy,

---

³⁵ CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, HURNÍK, Lukáš. *Hudební výchova pro gymnázia 1*. 1. vyd. Praha: SPN, 2003. 168 s. ISBN 80-7235-211-3.

³⁶ CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, HURNÍK, Lukáš, RADOSA, Daniela. *Hudební výchova pro gymnázia 2*. 1. vyd. Praha: SPN, 2003. 192 s. ISBN 80-7235-219-9.

³⁷ KOLÁŘ, Jiří, ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy (hudební dílna I.)*. Úvaly: Jinan, 1995. 95 s.

hry s tóny, s rytmem, s kvintakordem, doplňovačky, kvízy, hra 3+1, hudební šifry s názvy tónů, hry na skladatele, básníky či textaře, slovní domino, domino s melodií, tajné notové písmo nebo zpívaná matematika. Uvedené hry jsou velmi užitečným materiálem pro podporu motivace žáků a pro efektivní vyučování.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 6. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY (HUDEBNÍ DÍLNA II.)³⁸, Jinan, J. Kolář a I. Štíbrová

Podobně jako v předchozí učebnici jsou uvedené hry pro hudební pedagogy velmi inspirativní a do hudební výchovy na 2. stupni je lze snadno zařadit. Vyskytují se zde hry s hudebními poznatky, jako například hra 3+1, kvízy, doplňovačky nebo spojovačky. Nechybí hry v kontextu hudebních činností, k nimž patří hry pro textaře, hry na skladatele, hry na bubeníka taneční kapely, rytmické a intonační hry nebo hry s přiřazováním názvů písní k notovým ukázkám.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 7. ROČNÍK (VYBRANÉ KAPITOLY)³⁹, Jinan, J. Brabec

V učebnici nejsou uvedeny hudební hry s poznatky, ale nachází se zde úkoly a kontrolní otázky, které se vztahují k tematickým okruhům jednotlivých kapitol. Úkoly se týkají například poslechu či intonace. Otázky se zabývají hudební teorií, hudebními nástroji nebo jsou zaměřeny na skladby hudebních skladatelů. Pro zpestření jsou zařazeny otázky se zajímavými hudebními detaily.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 8. ROČNÍK (VYBRANÉ KAPITOLY)⁴⁰, Jinan, J. Brabec a I. Štíbrová

Učebnice neobsahuje hry, ale jsou v ní uvedeny, podobně jako v předchozí učebnici, úkoly s kontrolními otázkami. Úkoly se většinou vztahují k lidovým písním jednotlivých folklorních oblastí Čech a Moravy, a jsou zaměřeny na činnosti pěvecké, instrumentální, pohybové a poslechové. Čeští skladatelé často čerpali melodie i texty lidových písní, které jsou zde uvedeny. Zpěv publikovaných písní je tak výbornou přípravou na následný poslech. Notové úryvky skladeb lze využít i jako hádanky ve spojení se znějící hudbou.

---

³⁸ KOLÁŘ, Jiří, ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy (hudební dílna II.)*. 1. vyd. Úvaly: Jinan, 1997. 111 s.

³⁹ BRABEC, Jindřich. *Hudební výchova pro 7. ročník: vybrané kapitoly*. Úvaly: Jinan, 1996. 75 s.

⁴⁰ BRABEC, Jindřich, ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Hudební výchova pro 8. ročník: vybrané kapitoly*. Úvaly: Jinan, 1999. 78 s.

- HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 9. ROČNÍK (VYBRANÉ KAPITOLY)⁴¹, Jinan, J. Brabec

V učebnici nejsou uvedeny didaktické hry, ale jsou zde užitečné kapitoly s názvem *Co to je, když se řekne...(I., II.)*, v nichž jsou otázky a odpovědi týkající se hudebních poznatků, které lze využít jako materiál při vytváření her. Ve srovnání s učebnicemi pro 5. a 6. ročník, kde je rozsáhlá nabídka her, zde chybí hry pro sumarizaci nabytých poznatků z devítiletého cyklu hodin hudební výchovy, které by oživily a zpestřily hudební vyučování.

- HUDEBNÍ PORTRÉTY: LEOŠ JANÁČEK⁴², Tandem, E. Jenčková

Vysokoškolské skriptum obsahuje poutavé hry s prvky hudební řeči nebo s poznatků, které se vztahují k hudebnímu skladateli Leoši Janáčkoví a jeho dílu. Publikované hry odpovídají učivu pro hudební výchovu na 2. stupni základních škol i učivu pro hudební výchovu na středních školách, což nebylo v hudebně pedagogické literatuře dosud řešeno. Jsou zde zařazeny hudební hry, které často využívají pravidel společenských her, jako například pexeso, kvarteto nebo Obrázkové loto – puzzle. Dále jsou zde k dispozici hry s nápěvky mluvy, hra na proměnu, hra 3+1, Oči nebo uši – název skladby tuší nebo hra Co k čemu patří. Uvedené hry rozvíjí racionální a analytické myšlení, což odpovídá charakteristice žáků a studentů – viz první kapitola.

- SETKÁNÍ S HUDEBNÍ FORMOU⁴³, Tandem, E. Jenčková

Vysokoškolské skriptum představuje širokou nabídku her, které souvisejí s hudebními formami. Využit lze hru na rondo, hru s formou ronda, hru s melodickou proměnou, hru se sonátovou formou, rozstříhanou skladbu jako skládačku či grafické partitury. Přestože jsou hry zaměřeny na hudební poznatky, vyústění vždy směřuje do hudebních činností, které plní ověřovací funkci.

---

⁴¹ BRABEC, Jindřich. *Hudební výchova pro 9. ročník: vybrané kapitoly*. Úvaly: Jinan, 1997. 64 s.

⁴² JENČKOVÁ, Eva. *Hudební portréty: Leoš Janáček*. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem, 1997. 44 s. ISBN 978-80-86901-93-0.

⁴³ JENČKOVÁ, Eva. *Setkání s hudební formou*. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2009. 33 s. ISBN 978-80-86901-94-7.

3.2.2 Časopis Hudební výchova

Jedním z hlavních zdrojů hudebních her je odborný časopis *Hudební výchova*⁴⁴, který se zabývá aktuálními otázkami hudebního školství a poskytuje především metodické podněty pro hudebně výchovnou práci.

Do časopisu *Hudební výchova* pravidelně přispívali metodicky zpracovanými náměty k hudebním hrám například autoři Jiří Kolář, Eva Jenčková, Eleonóra Baranová a Stanislav Pecháček. Náměty pro hrové činnosti, které jsou zařazeny v rubrice *Hudební hry – hry s hudbou*, mohou využívat hudební pedagogové ve vyučování nebo je mohou uvedené hry inspirovat při vytváření vlastních her.

Širokou nabídkou her s poznatky přispěl do časopisu *Hudební výchovy* Jiří Kolář⁴⁵. Nejčastěji publikoval kvízy pro žáky 2. stupně základních škol a studenty gymnázií, které ověřují poznatky o hudebních skladatelích či hudebních nástrojích prostřednictvím otázek a výběru správných odpovědí z uvedených možností. S oblibou vytvářel kvízy 3+1 nebo kvíz 5 otázek a 5+1 nápověd, uveřejňoval detektivní hudební úkoly, skrývačky, hřebenovku nebo hru *Hudební abeceda*.

Velmi inspirativní může být hra *Hudební abeceda*⁴⁶, kterou je vhodné zařadit jako rozvíčku na začátek vyučování nebo jako zábavné opakování na závěr hodiny. Hra spočívá v tom, že učitel určí nebo je vylosováno jedno písmeno z naší abecedy. Úkolem pro žáky je napsat co nejvíce slov od daného písmena k položkám příjmení hudebního skladatele, název hudebního díla, příjmení hudebního interpreta (sólisty) nebo název souboru, název hudebního nástroje, hudební formy a výraz z italského hudebního názvosloví. Z důvodu splnitelnosti je třeba vynechat souhlásky s jejich změkčenou podobou (č, ř, š, atd.). V soutěžním pojetí se vítězem stává jednotlivec nebo skupina, která první vyplní všechny položky. Lze využít i časového limitu, během kterého mají soutěžící za úkol napsat co nejvíce slov k daným položkám. Body navíc získávají ti, kteří dokážou blíže charakterizovat zapsaná jména a názvy. Hra slouží pro opakování a ověřování poznatků.

---

⁴⁴ Pod názvem *Hudební výchova* vychází pravidelně jako čtvrtletník od roku 1992 až dosud. V současné době jej vydává Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze za finanční spoluúčasti Nadace Českého hudebního fondu.

⁴⁵ Hry Jiřího Koláře jsou publikovány pod zkratkou jména a příjmení jk nebo kř.

⁴⁶ KOLÁŘ, Jiří. *Hudební abeceda*. *Hudební výchova*. 1998, roč. 6, č. 3, s. 53. ISSN 1210-3683.

Zpestřením pro bystřejší žáky mohou být skrývačky⁴⁷. Žákům je předložen text, v kterém jsou ukrytá například příjmení skladatelů, názvy hudebních nástrojů nebo hudební pojmy. Hlavním úkolem je najít co nejvíce skrytých slov. Body navíc získávají žáci, kteří umí skladatele zařadit do slohových období a kteří uvedou alespoň jedno skladatelovo dílo. V textu s hudebními nástroji přidělujeme body za správné uvedení nástrojové skupiny, do které instrument patří.

Kromě výše uvedených her lze v časopisu najít hudebně tvořivé hry, domino nebo hru s písní od Eleonóry Baranové, rytmické hry Stanislava Pecháčka nebo hry s hudbou a pohybem Evy Jenčkové. Uvedené hry propojují hudební činnosti s poznatky. Pro potřeby vyučování je třeba vybírat ty, které jsou vhodné pro žáky staršího školního věku nebo pro studenty střední školy.

3.2.3 Hudebně pedagogické publikace

Slovní spojení – hudební hry nebo hry s hudbou – se objevují v názvech publikací často. Je však nutné rozlišovat, jakou hrou se kniha zabývá. Například publikace *Hudební hry s podtitulem Průvodce hrou na nástroj pro malé i velké umělce*⁴⁸, jejímž autorem je Cyril Kubiš, obsahuje hry ve smyslu praktických hudebních cvičení pro rozvoj studujících, zejména mladých hudebníků, kteří navštěvují základní umělecké školy.

Publikace *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*⁴⁹, jejímž autorem je Zdeněk Šimanovský, nabízí manuál her a metod, ve kterých dominuje hudba a rytmus ve spojení s pohybem, mluveným slovem a fantazií. Hry jsou řazeny do kapitol – hry s rytmem, hry s předměty a nástroji, improvizace pohybem na hudbu, hry se zpěvem, písnička jako námět dramatického děje, hudba a výtvarné techniky či hudebně dramatické formy. Publikované hry nejsou zaměřeny na práci s poznatky, ale představují soubor hudebně-terapeutických činností. Některé hry je možné tematicky zařadit do hudebního vyučování.

---

⁴⁷ KOLÁŘ, Jirí. *Skrývačky. Hudební výchova*. 1998, roč. 6, č. 1, s. 12. ISSN 1210-3683.

⁴⁸ KUBIŠ, Cyril. *Hudební hry 1*. 1. vyd. Týn nad Vltavou: Nová Forma, 2016. 111 s. ISBN 978-80-7453-737-0.

⁴⁹ ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011. 248 s. ISBN 978-80-7367-928-6.

Jednou z takových her může být Písnička se slovem⁵⁰, kterou lze využít pro zpestření hodiny vokálního typu. Učitel rozdělí třídu na skupinky a vybere slovo, které se často vyskytuje v lidových nebo umělých písních. Jako příklad můžeme uvést slova voda, láska, cesta, panenka, kůň a další. Skupinky žáků mají za úkol vybavit si v daném časovém limitu co nejvíce písní, v kterých je slovo obsaženo. Za každou píseň dostává skupina bod. Pokud zazpívá alespoň jednu sloku písně, získává bod navíc. Místo konkrétního slova je možné zadat jen okruh, například písně, v jejichž textu se objevuje hudební nástroj, mužské či ženské jméno, povolání, zvíře nebo název města.

Další publikace je od autorů Jiřího Kopeckého, Jaromíra Synka, Víta Zouhara a nese název Hudební hry jinak s podtitulem Hry se zvuky a elementární komponování⁵¹. V knize jsou uvedeny hry, které podporují hudební tvořivost žáků. Zařazeny jsou aktivity se zvuky a činnosti s kompozičními technikami v hudebně výchovném procesu.

Do hudebního vyučování lze zařadit hru Minuta ticha, jejímž principem je zaznamenávání náhodných okolních zvuků do grafické partitury během časového limitu jedné minuty. Učitel společně s žáky vytipuje okolní zvuky a přiřadí k nim grafické symboly. Každý z žáků poslouchá konkrétní zvuk a zapisuje symboly podle toho, jak a kdy zvuk zazní. Po dokončení partitury následuje interpretace napodobováním reálných zvuků hlasem, hrou na tělo, případně hrou na netradiční nástroje. Prostřednictvím hry lze vysvětlit princip aleatorické hudby, neboť hra využívá momenty náhody a variability.

Hry z uvedených publikací mohou zpestřit hudební vyučování, některé jsou však časově dosti náročné, proto nacházejí využití při netradičních hudebních projektech, v mimoškolním prostředí nebo na školních výletech.

---

⁵⁰ ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 132. ISBN 978-80-7367-928-6.

⁵¹ KOPECKÝ, Jiří, SYNEK Jaromír a ZOUHAR Vít. *Hudební hry jinak: hry se zvuky a elementární komponování*. 1. vyd. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2014. 224 s. ISBN 978-80-7460-066-1.

3.2.4 Popularizační a digitální zdroje

Hudební hra je v současné době propagovaná a pedagogy často využívanou vyučovací metodou, existuje široká nabídka popularizační her a jejich tvůrců. Některé hry lze nalézt i v digitální verzi.

Poznatkové hry s kartičkami jsou součástí dvoudílné sady s názvem Soubor hudebních her⁵², jejichž autorem je Martin Vozar. Hry jsou užitečným materiálem pro hudební výchovu nebo hudební nauku. Uvedeny jsou křížovky, hra Co patří k sobě?, skládačky, hádanky, puzzle, kartičky s otázkami, rytmické kostky, hry s názvy not nebo hra 3+1 pod názvem Které slovo nepatří k ostatním. Navrhované činnosti slouží pro ověřování poznatků z hudební teorie, z nauky o hudebních nástrojích nebo poznatků o hudebních skladatelích. Jednotlivé hry obsahují metodické poznámky včetně přípravy, popisu a návodu ke hře.

Zábavnou hrou o vážné hudbě je společenská hra Klasika od výrobce Albi. Součástí hry je herní plán, CD s hudebními úryvky, karty s otázkami a odpověďmi, žetony s harfami a bystami skladatelů a hrací kostka. Hra je určena pro dva až šest hráčů a především pro ty, kteří mají rádi hudbu. Obsahuje otázky z dějin hudby, o opeře, hudebních nástrojích, o lidech a hudbě a hádanky hudebních úryvků. Hra, která slouží k opakování a ověřování poznatků prostřednictvím otázek a poslechových hádanek, je časově náročná, proto je využitelná především v mimoškolním prostředí.

Mnohá vydavatelství v současné době nabízejí hudební didaktické pomůcky, jako například domina nebo pexesa s hudebními nástroji, hudebními značkami, s předznamenáním nebo s notami.

Dalším zdrojem hudebních her je internet. Pedagogové se zde mohou inspirovat a při výběru musí zvážit, zda hra splňuje potřebné vzdělávací cíle a zda má smysl ji do vyučování zařazovat. Například na internetové adrese www.jaknahudebku.blogspot.cz je hudební blog, v kterém jsou zveřejňovány zajímavé materiály pro pedagogy hudební výchovy. K naleznutí jsou zde hry, náměty k aktivnímu poslechu a dalším hudebním aktivitám.

Z výše zveřejněných zdrojů her vyplývá, že pedagog hudební výchovy má v současné době mnoho možností, kde lze hry získat. Kreativní učitel může hry obměňovat a přinášet

---

⁵² VOZAR, Martin. *Soubor hudebních her 1, 2.*

nové varianty nebo může vytvářet vlastní hry, které žáky zaujmou, budou je motivovat a především hudebně vzdělávat.

4 TYPOLOGIE HUDEBNÍCH HER S POZNATKY

4.1 Kritéria pro typologii hudebních her

Z geneze hry vyplývá, že hudební hry mají pro žáky 2. stupně a studenty středních škol formativní význam. Podporují soustředění, vztahové myšlení a rozvíjí celkovou hudebnost. Kromě toho jsou hry motivačním zdrojem, obohatí a zpestří hudební vyučování. Aby mohly být funkčně využity, je dobré vytvořit typologii a hry zařadit. Získá se tím přehledné uspořádání her na základě klíčových kritérií. Typologie her slouží pro lepší orientaci v herní nabídce a učitelům usnadňuje práci při hledání vhodné hry pro konkrétní vyučovací hodinu.

Pro vytvoření typologie her je třeba stanovit kritéria. Mezi tato kritéria patří počet účastníků ve hře, tedy zda je hra určena pro jednotlivce, dvojice, malé skupinky nebo velké skupiny.

Další kritérium je odvozeno od hudební činnosti, která ve hře převažuje. Vokální, percepční, instrumentální či hudebně pohybové činnosti jsou v hudební výchově často propojeny a vzájemně se doplňují. U některých her nelze jednoznačně určit, která činnost je nejvíce uplatněna. V takovém případě je možné využít hudební hry pro více činností.

Jedním z kritérií je technické zpracování hry, které naznačuje, co bude ke hře nutné připravit. Nejčastěji se uplatní hry s kartičkami různých tvarů, velikostí a barev. K dostupným materiálům patří hry s předtištěným textem. U hudebních her, které jsou inspirovány pravidly společenských nebo televizních her, je třeba přizpůsobit hrací pole, otázky či úkoly pro specifické potřeby hudebního vyučování. Hry v digitální podobě kladou nároky na technické vybavení hudební učebny.

Vzhledem k tématu diplomové práce patří mezi nejdůležitější kritéria hudebně poznatkový systém, a proto je následující kapitola věnována hudebním hrám s poznatkami.

4.2 Charakteristika hudebních her s poznatkami

Hudební hry s poznatkami jsou jednou z aktivizujících výukových metod v hudebním vyučování žáků 2. stupně základních škol nebo studentů středních škol. Hudební hra s poznatkovým kritériem vyžaduje výběr hudebních poznatků, k nimž patří hudební teorie,

nauka o hudebních nástrojích, poznatky vztahující se k hudebním formám, druhům a žánrům, k hudebním skladatelům a jejich dílu a k poznatkům souvisejícím se slohovým obdobím.⁵³ K hudebním hrám s poznatky lze zařadit i hry, jež se zaměřují na čtení notového či grafického zápisu.

Poznatek je třeba odlišovat od pouhé informace. Termín informace se používá pro označení slova, jedná-li se o nesouvisející jevy. Termín poznatek je uplatněn pro vzájemně související nebo všeobecné pravdy, které mají obvykle trvalejší hodnotu. „Poznatek je výsledek běžného, uměleckého, filozofického nebo vědeckého poznání. Vědecký poznatek je produkt specifikovaného, přísného a objektivního zkoumání, který vznikl v rámci nahromaděné lidské zkušenosti a na základě této zkušenosti funguje.“⁵⁴

Objektivní poznatek, který je sdílen učitelem nebo zprostředkován hrou, se promění prostřednictvím učení do subjektivní znalosti či vědomosti. Pedagogické poznatky⁵⁵ lze rozlišit podle různých druhů⁵⁶:

- subjektivní a objektivní,
- osobní a skupinové,
- sdělené a nevyovězené,
- specifické a všeobecné,
- případové a zákonité,
- klinické a akademické,
- praktické, empirické a teoretické a další.

Získávání nebo ověřování poznatků probíhá prostřednictvím hry spontánním způsobem, učení se opírá o zážitek. Hudební hra s poznatky je vynikajícím vzdělávacím i výchovným prostředkem, má-li konkrétní cíl, jasná a srozumitelná pravidla, účinný a pestrý obsah. Při skupinových hrách jsou rozvíjeny pozitivní vztahy, žáci se učí vzájemně

---

⁵³ Volba her s poznatky se odvíjí od věku žáků a studentů. Záleží na učiteli, co zařadí do Školního vzdělávacího programu z uvedeného výběru.

⁵⁴ ŠVEC, Štefan, MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Paido, 200. s. 71. ISBN 80-7315-102-2.

⁵⁵ Z klasifikace pedagogických poznatků jsou z hlediska hudebních her nejvíce využity poznatky subjektivní a objektivní, osobní a skupinové, sdělené a nevyovězené, specifické a všeobecné, praktické a teoretické.

⁵⁶ ŠVEC, Štefan, MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Paido, 200. s. 71. ISBN 80-7315-102-2.

spolupracovat. Pro zařazení hudební hry s poznatky je třeba vymezit časový plán. V závěru hry by nemělo chybět spravedlivé vyhodnocení učitelem ve spolupráci se žáky.

4.3 Návrh typologie hudebních her

Při řazení hudebních her podle jednotlivých položek v navrhovaných typologiích nemusí být vždy jednoznačné, kam přesně konkrétní hra patří. V mnohých případech lze totiž jednu hru přiřadit k více položkám. Například v hudebních hrách, kde se činnosti často propojují a doplňují, je vhodné zvolit převažující činnost. Je-li více činností rovnoprávných, hru lze zařadit k několika položkám. Podobná situace může nastat i při začleňování hry podle poznatků. Opět je možné přiřadit hru k několika položkám.

Pro zařazování hudebních her jsou navrženy typologie, jejichž kritéria jsou stanovena:

- podle počtu hráčů,
- v kontextu hudebních činností,
- podle technického zpracování,
- podle hudebních poznatků.

4.3.1 Typologie her podle počtu hráčů

- Individuální hry
- Párové hry
- Skupinové hry

K individuálním hrám patří křížovky, doplňovačky, osmisměrky, hřebenovky, hudební sudoku, bludiště, hlavolamy, bubliny, kvízy a další. Mezi párové hry lze zařadit pexeso, pexetrio, hudební dobble či domino. Ve skupinových hrách se uplatní kvarteto, hudební kufr, kvíz 3+1, hra Kdo jsme? nebo hra Riskuj!.

Každá z her je využitelná a má svůj rozvíjející význam. Vhodné je hry kombinovat. Při pravidelném zařazování her se efektivita vyučování zvyšuje. Žáci znají pravidla, a proto se urychluje i celkový průběh hry.

4.3.2 Typologie her v kontextu hudebních činností

- Hudební hry s poznatky v pěveckých činnostech
- Hudební hry v kontextu poslechu hudby
- Instrumentální hry s poznatky
- Hudebně pohybové hry

V těchto hrách jsou poznatky propojeny s hudebními činnostmi. Buď je východiskem činnost a výsledkem poznatek nebo naopak.

Největší důraz je kladen na hudební hry s poznatky v rámci pěveckých činností, neboť tvoří základ hudební výchovy. Pěvecké hry navazují na hudební poznatky a jsou velmi vítanou aktivitou především ve spojení se čtením not. K pěveckým hrám se řadí hry s písněmi, hry s hláskovou partiturou nebo intonační hry.

Z hudebních her v kontextu poslechu hudby lze využít hry s klavírní miniaturou, s instrumentálními skladbami či hry s hudební formou. Hrou je poslech zefektivněn. Přiblížení poslechových ukázek prostřednictvím hry zajišťuje aktivní poslech, ověřuje hudební poznatky a napomáhá lépe proniknout do struktury díla.

V instrumentálních hrách s poznatky se uplatní hra na hudební nástroje nebo na ozvučené předměty při čtení rytmického, notového či grafického partu. K instrumentálním hrám patří také rytmizace drobných slovesných útvarů nebo kreativní instrumentální etudy k prezentaci slohového období, například hra na impresionismus.

Mezi hudebně pohybové hry se řadí taneční hry, pantomimické hry nebo kreativní pohybové etudy. Zařazením těchto her je dán žákům prostor k emocionálnímu sebevyjádření, rozvíjí se kreativní myšlení. Kromě poznávání a ověřování hudebních zákonitostí nabízí hudebně pohybová hra i relaxaci.

4.3.3 Typologie her podle technického zpracování

- Hry s kartičkami
- Hry s předtištěným textem
- Hry s využitím pravidel společenských her
- Hry inspirované televizními pořady
- Hry digitálně zpracované

K nejdostupnějším hrám se řadí hry s kartičkami nebo s předtištěným textem, neboť jejich výroba je z uvedených her nejméně náročná. Tyto hry jsou do vyučování nejčastěji zařazovány. Hry s využitím pravidel společenských her nebo hry inspirující se televizními pořady jsou složitější na přípravu. Z časového hlediska je náročná i jejich aplikace do hudebního vyučování, proto je vhodné zařadit hru například jako pololetní opakování. Nové možnosti nabízí digitálně zpracované hry.

K hrám s kartičkami patří například pexeso, domino, puzzle či loto puzzle. Mezi hry, které si vystačí pouze s předtištěným textem, patří křížovky, bludiště, rytmické, notové nebo grafické party nebo hra 3+1. Pravidla společenských her se uplatní například ve hře hudební dobble nebo v kvartetu. Televizními pořady jsou inspirovány hry Riskuj!, hudební kufr či hudební AZ kvíz. Digitálně zpracované hry, ke kterým patří například poslechové či taneční hry, jsou prezentovány prostřednictvím moderních technologií.

4.3.4 Typologie hudebních her podle hudebních poznatků

- Hry s poznatky z hudební teorie
- Hry s poznatky z nauky o hudebních nástrojích
- Hry s poznatky z hudebních forem, druhů a žánrů
- Hry s poznatky o hudebních skladatelích a jejich dílech
- Hry s poznatky o slohových obdobích
- Hry zaměřené na čtení notového nebo grafického zápisu

Hudební hry s poznatky plní v hudebním vyučování důležitou funkci, neboť poskytují výběr klíčových slov a třídí je do systémů. Žáci se učí s poznatky operovat a aplikovat je i při vytváření nových her.

Poznatky z hudební teorie ověří hudební kufr nebo různé druhy křížovek. Mezi hry s poznatkami o hudebních formách, druzích a žánrech patří hra *Kdo jsme? Nonart – světoznámé hudební skupiny* nebo *Oči nebo uši* název skladby tuší *Z díla Bohuslava Martinů*. Poznatky o hudebních skladatelích a jejich dílech lze využít v kvízu *3+1 Bohuslav Martinů* nebo v dominu *Claude Debussy*, kde jsou klíčová slova uspořádána v chronologické posloupnosti. K hudebním hrám s poznatkami o slohových obdobích patří například kvarteto *Hudba 20. století*, které je vytvořeno na základě vytipování dominantních klíčových slov a jejich vzájemných vztahů. Všechny poznatkové položky obsahuje hra *Klíčová slova*. Je velmi užitečné zařazovat hudební hry s poznatkami do vyučování, neboť posilují schopnost soustředění a pozornosti, rozvíjí myšlení a paměť.

Plnohodnotným přínosem jsou hry pro pohotovostní čtení not z listu, k nimž patří *pexetrio Hudební skladatelé v šifrách*, *Hry s charakteristickými rytmickými figurami tanců* nebo *Slavné melodie skladatelů v číselné intonaci*. V těchto hrách se uplatní grafické, rytmické a notové party nebo partitury. Aplikací těchto her do hudebního vyučování se zdokonaluje a upevňuje čtení not, rozvíjí se rytmické cítění a hudební představivost.

5 MODELOVÉ PŘÍKLADY VYBRANÝCH HUDEBNÍCH HER S POZNATKY

V této kapitole jsou uvedeny modelové příklady vybraných hudebních her s poznatkami, k nimž patří například hry s využitím pravidel společenských her – pexeso, pexetrio, domino či kvarteto. Soutěžním televizním pořadem je inspirována hra Hudební kufr. Na základě analýzy zdrojů s hudebními hrami byla zjištěna absence her, které by rozvíjely a podporovaly čtení hudebního písma. Proto byly vytvořeny hry, které jsou zaměřeny na čtení notového zápisu v houslovém či basovém klíči jako například Pexetrio *Hudební skladatelé v šifrách* a hra Oči nebo uši název skladby tuší *Z díla Bohuslava Martinů*. Pro rozvoj čtení rytmického zápisu slouží Hry s charakteristickými rytmickými figurami tanců nebo Hudební hra s rytmem a pohybem pro dvojice *Bagr*. Hudební představivost rozvíjí hra Slavné melodie skladatelů v číselné intonaci. Prostřednictvím hry Klíčová slova – svět hudby lze souhrnně zopakovat nabyté poznatky za konkrétní období. Je však potřeba přizpůsobit a nově formulovat otázky. Nonartificiální hudbou se zabývá hra Kdo jsme? *Nonart – světoznámé hudební skupiny*. Kapitulu uzavírá nabídka hudebních křížovek pro zpestření hudební výchovy.

Hudební hry s poznatkami byly vytvořeny s ohledem na učivo hudební výchovy pro 2. stupeň základních škol a pro střední školy. Zařazeny jsou hry s poznatkami, které korespondují s uvedenou typologií hudebních her podle hudebních poznatků v předchozí kapitole.

Modelové příklady jsou vzorovými šablonami, do kterých lze zasadit nové poznatky a pojmy vztahující se k učivu konkrétní vyučovací hodiny hudební výchovy. Hry je nutné vždy přizpůsobit vzdělávacím potřebám žáků nebo studentů. S ohledem na věková specifika je možné vytvořit snazší a obtížnější varianty. Kromě zařazování uvedených hudebních her s poznatkami do hudebního vyučování může učitel s kreativními schopnostmi vytvářet nové varianty her.

5.1 Kvíz 3+1 *Bohuslav Martinů*⁵⁷

Charakteristika:

Kvíz 3+1⁵⁸ může být předtištěn jako pracovní list nebo může být rozstříhán na deset obdélníkových kartiček. Každá kartička obsahuje čtyři výrazy – tři, které k sobě tematicky patří a jeden, který s trojicí nesouvisí. V kvízu 3+1 *Bohuslav Martinů* jsou uvedena klíčová slova, která se vztahují k jeho životu a dílu.

Cíl:

Cílem hry je ověřování, třídění a vyvozování poznatků o Bohuslavu Martinů. Při formulování vět se pracuje se zařazováním poznatků do souvislostí. Určování skladeb je propojeno se znějící hudbou. Hra podporuje kooperaci ve skupině.

Průběh:

Úkolem pro jednotlivce je vyškrtnout v pracovním listu nehodící se slovo, určit kategorii – položku, která trojici spojuje a zdůvodnit, proč k trojici vyřazený výraz nepatří. Pro práci ve skupinkách slouží kartičky. Položky se vztahují například k oborům, které Bohuslav Martinů studoval, k místům, kde pobýval, k inspiračním zdrojům, k dílu, které představují opery, balety, sólové klavírní skladby nebo písňové cykly. S trojicí nesouvisí tyto výrazy – Brno, Špalíček, klavír, sčasovka, Rakousko, operety, Kuchyňská revue, Otvírání studánek, Bedřich Smetana, Half-time.

Využití:

Kvíz je vhodné zařadit pro opakování učiva. Může být zadán speciální úkol, aby žáci vybrali výrazy, které nepatří do trojice, ale přesto jsou spjaté s osobností Bohuslava Martinů.

Jako soutěžní úkol je možné zadat vytváření vět, přičemž jedna věta musí obsahovat tři slova, která spolu tematicky souvisejí. Je určen počet vět, které musí jednotlivci nebo skupiny napsat, a vítězí ti, kdo splní úkol nejrychleji. Jako příklad lze uvést větu – K blízkým přátelům Bohuslava Martinů patří Vítězslava Kaprálová, Charlotte Quennehenová a Stanislav Novák.

---

⁵⁷ Viz Příloha č. 1

⁵⁸ Hra 3+1 s údaji o Leoši Janáčkovi je uvedena v publikaci: JENČKOVÁ, Eva. *Hudební portréty: Leoš Janáček*. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem, 1997. 44 s. ISBN 978-80-86901-93-0.

Vybrané kartičky lze využít k poslechovým hádankám. Při poslechu žáci vybírají název skladby nebo zdroj inspirace. Kvíz 3+1 mohou žáci sami vytvářet s využitím poznatků o jiném skladateli.

5.2 Pexeso *Pavel Josef Vejvanovský*⁵⁹

Charakteristika:

Pexeso obsahuje 16 kartiček, na kterých jsou uvedeny životopisné údaje a skladby českého barokního skladatele Pavla Josefa Vejvanovského. Na dvou kartičkách je vyobrazen barokní zámek a kostel svatého Mořice. Obě tyto památky se nacházejí v Kroměříži, kde Vejvanovský působil značnou část svého života.

Cíl:

Hra rozvíjí hudební paměť a vztahové myšlení. Slouží k vyvozování, osvojování a opakování poznatků o významném představiteli českého baroka.

Průběh:

Při vyučování by byla hra pexesa podle pravidel společenské hry časově náročná, proto se kartičky neobracejí, ale rovnou třídí do dvojic. K třídění kartiček je potřebné zařadit poslech skladeb Pavla Josefa Vejvanovského. Pro náročnější variantu lze doplnit poslechové ukázky jiného slohového období, úkolem pro studenty je určit skladby, které nepatří do tvorby českého barokního skladatele.

Využití:

Hru je možné využít pro první setkání s hudebním skladatelem, při opakování nebo netradičním motivovaném zkoušení. Hru lze zadat jako individuální, párový či skupinový úkol.

Může být zadán soutěžní úkol pro skupiny, aby žáci našli na internetu konzervatoře nebo základní umělecké školy, které mají v názvu jména a příjmení hudebních skladatelů. Podmínkou je najít školy, které mají v názvu Pavla Josefa Vejvanovského. Skupina, která v časovém limitu najde nejvíce škol, vítězí.

---

⁵⁹ Viz Příloha č. 2

5.3 Pexetrio *Hudební skladatelé v šifrách*⁶⁰

Charakteristika:

Pexetrio obsahuje celkem 16 trojic kartiček, které k sobě významově patří. Na první kartičce je zobrazen portrét hudebního skladatele spolu s jeho jménem. Druhá a třetí kartička ukrývá skladatelovo příjmení, které je zašifrováno v notách v houslovém a basovém klíči.

Cíl:

Hlavním cílem je upevňovat čtení not, zařazovat a vyvozovat poznatky o hudebních skladatelích a opakovat intervaly. Tím se trénuje hudební paměť a rozvíjí se kooperace ve skupině.

Průběh:

Podle pravidel karetní hry se kartičky zamíchají a rozloží na stůl. Začínající hráč obrací libovolné tři karty. Jsou-li stejné, patří jemu a ve hře pokračuje. Jsou-li různé, otáčí je a pokračuje další hráč. Hru v plném rozsahu je možné hrát v mimoškolním prostředí. Pro školní vyučování je vhodné zařadit jen výběr karet například pět trojic. Žáci jsou rozděleni do skupinek po třech hráčích. Kromě nejrychlejších jednotlivců ze všech skupin se vítězem stává skupina, která pexetrio splní v nejkratším čase. Hru je možné hrát jen s dvojicemi kartiček, pokud žáci ještě neznají noty v basovém klíči.

Využití:

Kartičky se nemusí vystříhovat a žákům se rozdají jen sloupečky s šiframi, úkolem je doplnit názvy not v houslovém či basovém klíči a jména skladatelů.

Lze také využít pouze jednu kartičku, například s příjmením skladatele jako hádanku na úvod poslechové hodiny.

Je možné zadat speciální úkol pro studenty středních škol, aby seřadili hudební skladatele chronologicky podle roku narození a zařadili je do slohových období.

Nabízí se možnost využít kartičky pro neobvyklé opakování intervalů v soutěžní hře. Učitel se táže, kdo najde jako první například interval velké septimy. Pokládá celkem deset

---

⁶⁰ Viz Příloha č. 3

otázek. Za správnou odpověď získává bod nejrychlejší žák. Body navíc obdrží ti, kteří interval zazpívají. Vítězí žák s největším počtem bodů.

5.4 Domino *Claude Debussy*⁶¹

Charakteristika:

Hra obsahuje 16 obdélníkových karet, na kterých jsou v chronologické posloupnosti uvedena klíčová slova týkající se života, díla a inspiračních zdrojů představitele hudebního impresionismu Clauda Debussyho.

Cíl:

Cílem hry je ověřování a opakování poznatků o představiteli impresionismu Claudu Debussym. Díky manipulaci s kartičkami, na kterých jsou uvedena klíčová slova, se poznatky ukládají lépe do paměti. Skupinová práce podporuje a rozvíjí kooperaci mezi spolužáky.

Průběh:

Domino mohou hrát žáci individuálně, ve dvojicích nebo ve skupinkách. Rozdají se sady a úkolem pro žáky je správně seřadit vedle sebe dominové kartičky. K ukončení hry je třeba vyčerpat celou sadu. Domino lze hrát jako soutěž, v které vyhrává nejrychlejší žák nebo skupina se správným řešením. Může být zadán časový limit a vítězi se stávají všichni, kteří stihnou složit karty ve stanoveném čase.

Využití:

Domino lze využít při prvním setkání s učivem o impresionismu. Žáci se pokusí vytipovat řazení kartiček a po společné kontrole vznikne předloha pro zápis do sešitů. Úkol může doplnit poslech vybrané skladby Clauda Debussyho. Hru je vhodné zařadit pro opakování učiva nebo k ověřování znalostí při zkoušení.

Obměnou klasické hry domina může být co nejpřesnější formulace otázek. Žáci se pokusí formulovat otázku pro spolužáka, který odpověď najde na kartičkách. Je možné zadat individuální úkol, aby každý žák zapsal čtyři otázky do sešitu.

---

⁶¹ Viz Příloha č. 4

Dominové kartičky lze využít jako inspiraci pro výrobu domina s jiným hudebním představitelem. Žákům je předložen text, v kterém vybírají podstatné informace a vytvářejí vlastní domino.

5.5 Kvarteto *Hudba 20. století*⁶²

Charakteristika:

Hudební kvarteto⁶³ je inspirováno oblíbenou společenskou karetní hrou, která obsahuje osm kvartet (čtveřic), celkem 32 karet. Každé kartě náleží čtyři pojmy, které spolu souvisejí. V kvartetu *Hudba 20. století* jsou uvedeni skladatelé pozdního romantismu, Pařížské šestky, představitelé nových hudebních směrů, ke kterým patří impresionismus, expresionismus, neoklasicismus, folklorismus, verismus a nová věčnost.

Cíl:

Hlavním cílem je osvojení a třídění poznatků z oblasti hudby 20. století. Žáci si upevňují základní znaky nových hudebních směrů, správně k nim řadí představitele. K hudebním skladatelům přiřazují názvy skladeb nebo poslechové ukázky, určují charakteristiku hudební řeči jednotlivých hudebních směrů, porovnávají směry.

Průběh:

Kvarteto je určeno minimálně pro tři hráče a nejvíce pro šest hráčů. Během hry je potřeba získat co nejvíce kvartet – čtveřic, které k sobě patří. Po rozdání karet si začínající hráč vybírá spoluhráče, od něhož si vyptává konkrétní kartu, která se mu hodí do čtveřice. Jestliže spoluhráč kartu vlastní, musí jí odevzdat. Úspěšný hráč pokračuje ve výběru od stejného spoluhráče nebo od ostatních. Pokud již spoluhráč kartu nevládní, přebírá možnost vybírat si karty. Vítězí hráč s největším počtem kvartet. Při hudební výchově by byla hra podle pravidel společenské hry časovou zátěží, proto ji mohou žáci využít v mimoškolním prostředí.

---

⁶² Viz Příloha č. 5

⁶³ Hudební kvarteto s údaji o Leoši Janáčkově bylo poprvé uvedeno v publikaci: JENČKOVÁ, Eva. *Hudební portréty: Leoš Janáček*. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem, 1997. 44 s. ISBN 978-80-86901-93-0.

Využití:

Kartičky lze využít při zápisu učiva do sešitu, jelikož obsahují správně napsaná jména a příjmení skladatelů.

Vybrané karty je možné využít k poslechové hře s kvartetem. Učitel připraví například kvarteto č. 2 – Impresionismus a hraje nebo pouští ukázky. Zazní-li Bolero, žáci správně zvolí možnost 2 C – Maurice Ravel. Lze hrát i těžší variantu, pro kterou se vytrídí všechny karty s písmenem A. Úkolem pro žáky je správně přiřadit hudební směr k poslechové ukázce.

Pro zpestření hudebního vyučování se nabízí skupinová hra Reklama na hudební směr. Žáci jsou rozděleni do osmi skupin, každá skupina dostane jedno kvarteto. Úkolem je vybrat vhodnou znělku pro přiřazený směr, vymyslet slogan, který nesmí obsahovat údaje z kartiček, ale musí charakterizovat hudební směr, a výtvarně zpracovat reklamní transparent. Skupiny pak předvádí reklamní spoty, ostatní se snaží uhodnout, jaký hudební směr propagují. Hru lze pojmout jako soutěž, hodnotí se kreativita, zapojení všech členů skupiny a celkové zpracování. Přípravou je vhodné pověřit skupinky v mimoškolním prostředí.

Žáci mohou vyhledávat nové poznatky a řadit je k sobě do čtveřic. Tím vytvářejí vlastní kvarteta.

5.6 Hra Klíčová slova – svět hudby⁶⁴

Charakteristika:

Hra Klíčová slova – svět hudby obsahuje hrací pole v podobě houslového klíče, hrací kostku s notami, barevné figurky nebo magnetky a otázky, které jsou rozděleny do pěti okruhů – hudební skladatelé a jejich díla, hudební teorie, slohová období, hudební nástroje a hudební formy, druhy a žánry.

Cíl:

Cílem hry je opakovat, ověřovat a upevňovat poznatky z okruhů učiva – hudební skladatelé a jejich díla, hudební teorie, slohová období, hudební nástroje a hudební formy, druhy a žánry. V případě obměny okruhů s praktickými úkoly se rozvíjí hudebnost, smysl pro

---

⁶⁴ Viz Příloha č. 6

rytmus, ověřují se poslechové zkušenosti, zdokonalují se pěvecké schopnosti a využívá se hudební teorie v praxi.

Průběh:

Žáci se rozdělí do skupinek. Hru začíná skupinka, které padne na hrací kostce nejvyšší počet dob. Padnou-li tři noty půlové, soutěží se o postup na žluté políčko, jež obsahuje otázku z oblasti hudebních skladatelů a jejich děl. Jestliže skupinka správně odpoví, může se přemístit v hracím poli. Podobným způsobem pokračují ostatní. Vítězí ti, kteří jako první dosáhnou cíle. Hru mohou hrát i jednotlivci.

Využití:

Hra nachází využití při opakování. Lze vytvořit otázky, které zahrnují klíčová slova probraného učiva za pololetí nebo za celý školní rok. V příloze je uvedena jen ukázka otázek. Hrací pole je možné vytisknout ve větším formátu a připevnit na tabuli, kde se jednotlivé skupinky pohybují prostřednictvím magnetek.

Obměnou hry může být zařazení okruhů s praktickými úkoly – poznej ukázkou, zapiš do notové osnovy, vytleskej rytmus, poznej písničku, zazpívej.

5.7 Hudební kufr⁶⁵

Charakteristika:

Pro Hudební kufr jsou navrženy pojmy z hudební teorie, které se vystřihnou a nalepí na kartičky. K ukázkovým výrazům lze doplnit jakákoliv slova související s hudbou. Ke hře je třeba připravit přesýpací hodiny nebo stopky.

Cíl:

Hra ověřuje, třídí a fixuje hudební poznatky. Vysvětlováním vybraných pojmů se rozvíjí slovní zásoba, zlepšuje se schopnost vyjadřování a vzájemné komunikace. Podporována je skupinová kooperace.

---

⁶⁵ Viz Příloha č. 7

Průběh:

Žáci se rozdělí do skupinek po dvou až čtyřech hráčích. Je zadán časový limit, například minuta. Jeden žák ze skupinky obdrží sadu kartiček a jeho úkolem je vysvětlit spoluhráčům pojmy, které jsou uvedeny na kartičkách. Při vysvětlování by neměl zaznít kořen popisovaného slova, tedy ani slovo příbuzné. Uhodnou-li spoluhráči slovo, získává skupinka bod a ve hře pokračuje. Pokud hráč popisuje pojem a spoluhráči jej nemohou uhodnout, mají možnost říct „dál“. Hráč výraz přeskočí a vysvětluje další slova, dokud nevyprší časový limit. Po vypršení časového limitu se sečtou body za uhodnutá slova a ve hře pokračuje druhá skupinka. Prostřídají-li se všechny skupinky, může být hra rozšířena o druhé kolo. Pojmy lze uspořádat do tematických kategorií pro jednotlivá kola – například první kolo s pojmy z hudební teorie, druhé kolo s pojmy hudebních nástrojů, třetí kolo s pojmy z hudebních forem a další.

Využití:

Hru lze nejlépe využít při opakování hudebně teoretických poznatků. Je možné zadat pojmy, které se vztahují k probranému učivu za určité období.

5.8 Kdo jsme? *Nonart – světoznámé hudební skupiny*⁶⁶

Charakteristika:

Hra Kdo jsme? je zaměřena na světoznámé hudební skupiny, k nimž patří ABBA, Beatles, Queen, Pink Floyd, U2, Simon and Garfunkel. Na stranách hrací kostky jsou prostřednictvím indicií představeny jednotlivé skupiny.

Cíl:

Cílem hry je vyvozování, opakování a upevňování poznatků o nejslavnějších hudebních skupinách. Hra využívá práci s internetem, rozvíjí a podporuje kooperaci ve skupinách.

---

⁶⁶ Viz Příloha č. 8

Průběh:

Hra je určena pro jednotlivce nebo skupinky. Učitel hodí kostkou a přečte krátký text s indiciemi podanými prostřednictvím wir formy⁶⁷. Jednotlivci nebo skupiny se snaží poznat název hudební skupiny. Velmi motivační je používání wir formy pro zpracování poznatků. Tím je rozvíjeno myšlení žáků, neboť dochází k operování s poznatků.

Využití:

Hru lze využít pro rychlé opakování učiva. Je možné zařadit doplňující úkoly, aby žáci uvedli v časovém limitu k hudebním skupinám jména členů, názvy alb a písní. Za každou správnou odpověď získávají žáci bod. Vítězí ti, kteří obdrží největší počet bodů.

Skupinky žáků si mohou vybrat jinou světovou či českou hudební skupinu, slavného zpěváka nebo instrumentalistu a vytvořit podobné wir formy pro spolužáky. Pro doplnění lze zadat úkol, aby žáci vyhledali vhodné poslechové ukázky na youtube⁶⁸.

Využití nachází hrací kostka s indiciemi také při poslechu známých písní. Je hráno šest ukázek a žáci poznávají hudební skupinu, případně název písně. Hrací kostka slouží jako nápověda.

5.9 Oči nebo uši název skladby tuší *Z díla Bohuslava Martinů*⁶⁹

Charakteristika:

Hra Oči nebo uši název skladby tuší⁷⁰ obsahuje osm karet, které se vztahují k hudební tvorbě Bohuslava Martinů. Na čtyřech kartách jsou zobrazeny notové ukázky a k nim se přiřazují karty, které uvádí inspirační zdroj, nástrojové obsazení a název díla.

Cíl:

Hlavním cílem je ověřování, vyvozování a upevňování poznatků, rozvoj hudební paměti a čtení notového zápisu. Hra podporuje kooperaci ve skupinkách.

---

⁶⁷ Termín wir forma je odvozen autorkou z běžně užívané hudební hry s poznatků, tzv. ich formy.

⁶⁸ www.youtube.com

⁶⁹ Viz Příloha č. 9

⁷⁰ Autorkou hudební hry s poznatků Oči nebo uši název skladby tuší s údaji o Leoši Janáčkovi je Eva Jenčková. Viz publikace: JENČKOVÁ, Eva. *Hudební portréty: Leoš Janáček*. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem, 1997. 44 s. ISBN 978-80-86901-93-0.

Průběh:

Každá skupina obdrží nejprve čtyři hudební úryvky a jejím úkolem je odhadnout, jestli jsou úryvky skladeb instrumentální nebo vokální, kdo skladby zkomponoval, zda jsou úryvky součástí větších hudebních děl a o jaká díla se jedná. Ke každé kartičce s úryvkem patří doplňující kartička s nápovědou inspiračních zdrojů, nástrojového obsazení, hudebních forem, druhů či žánrů a s nápovědou názvu skladby.

Využití:

Hru je možné využít pro opakování nebo pro první setkání s českým hudebním skladatelem 20. století Bohuslavem Martinů. Lze zadat poslechový úkol, aby žáci seřadili úryvky skladeb podle pořadí, ve kterém jsou hrány.

Jednotlivé úryvky mohou žáci zazpívat či zahrát na klavír. K doplňujícím úkolům patří otázky týkající se nářečí, tempového označení nebo dynamických znamének.

5.10 Hry s charakteristickými rytmickými figurami tanců⁷¹

Charakteristika:

Ve hře se žáci seznámí se společenskými a lidovými tanci – s mazurkou, furiantem, tangem a polonézou prostřednictvím charakteristických rytmických figur. Na každé kartě je rytmická partitura jednoho z tanců, která je tvořena charakteristickou rytmickou figurou s textem a dvěma komplementárními rytmy.

Cíl:

Cílem je propojení a ověření poznatků v hudebních činnostech. Rozvíjí se smysl pro rytmus, hudební představivost a vícehlasá rytmická souhra – deklamací, hrou na tělo a na rytmické nástroje. Zdokonaluje se pohotové čtení rytmického zápisu z listu.

Průběh:

Nejprve žáci vytleskávají charakteristické rytmické figury tanců a deklamují text. Hrou na tělo nebo na orffovské nástroje se připojují dvě skupinky, které interpretují podle notového zápisu komplementární rytmy.

---

⁷¹ Viz Příloha č. 10

Využití:

Rytmické partitury tanců lze využít při poslechu skladeb. Mezi ukázky, k nimž se mohou žáci připojit hrou, je možné zařadit Mazurku z baletu Bajaja Jindřicha Kàana, Libertango Astora Piazzolly nebo Dvořákovu Polonézu z Rusalky. Je vhodné zmínit, že v 19. století se začínají objevovat idealizované tance, které mají koncertní podobu a jsou určeny pouze k poslechu. K umělecky stylizovaným tancům patří například Chopinovy mazurky a polonézy či Dvořákův Furiant ze Slovanských tanců.

Rytmické karty lze rozstříhat podle hlasů a u komplementárních rytmů i na jednotlivé takty. Přeskládáním vzniknou nové rytmické varianty.

Do vyučování je možné zařadit pouze jeden tanec z tvorby vybraného hudebního skladatele, který bude hudební hádankou.

Zadán může být skupinový úkol, aby si žáci vybrali oblíbený tanec, vyposlouchali rytmickou figuru, která je pro tanec charakteristická, a doplnili vlastní text.

Rytmický part nachází využití při netradičním rozezpívání v hodině vokálního typu. Žáci jsou rozděleni do tří skupin, každá skupina zpívá jeden vybraný tón durového kvintakordu na zvolené slabiky dle rytmičkého zápisu.

5.11 Slavné melodie skladatelů v číselné intonaci⁷²

Charakteristika:

Hra obsahuje deset nejznámějších melodií z vážné hudby, které jsou zašifrovány v rytmičkému zápisu s čísly. Klíč od číselné intonace⁷³ tkví v tom, že jednotlivá čísla představují tóny stupnice, podtržené číslo značí spodní stupeň.

Cíl:

Cílem je propojování a ověřování hudebních poznatků. Hra motivuje k poslechu vážné hudby, zdokonaluje čtení z not, rozvíjí smysl pro rytmus, intonační a hudební představivost.

---

⁷² Viz Příloha č. 11

⁷³ Číselná intonace byla inspirována zpívanou hrou s čísly pro žáky 1. stupně základní školy, které jsou uvedeny v publikaci: JENČKOVÁ, Eva. *Práce s písní, 1 díl*. 2. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2010. 56 s. ISBN 80-902662-9-0.

Průběh:

Po rozdělení žáků do skupinek dostane každá z nich deset kartiček, které obsahují úryvky vážné hudby. Každá skupinka zazpívá jeden úryvek podle čísel a rytmu. Ostatní skupinky, včetně interpretující skupiny, rozpoznávají melodie a určují název skladby a hudebního skladatele. Za správnou odpověď získává skupinka bod, vítězí ta s největším počtem bodů.

Využití:

Zařadit lze rytmické hry bez zpěvu s využitím hry na tělo nebo na rytmické nástroje, jako jsou štafeta po taktech nebo rytmický kánon. Ke zpěvu melodií je možné využít ostinátních rytmických doprovodů, které se vytváří z jednotaktových rytmických figur.

Mohou být vybrané jen některé melodie, jestliže je hodina zaměřena na slohové období. Například na klasicismus lze zařadit čtyři úryvky. Zručným klavíristům je možné zadat přípravu hudebních hádanek jako domácí úkol.

Doplňujícím úkolem může být vyhledávání zajímavé informace o skladbě, případně zajímavosti o hudebním skladateli.

5.12 Hudební hra s rytmem a pohybem pro dvojice *Bagr*⁷⁴

Charakteristika:

Instruktivní klavírní miniaturu *Bagr* z cyklu *Ptám se, ptám se, pampeliško* Milana Dlouhého je vhodné využít pro hudebně pohybovou hru. V grafickém partu⁷⁵ jsou vyznačeny prostřednictvím symbolů pohyby pro hru na tělo. Díly klavírní miniatury jsou odlišeny kontrastním druhem pohybu. Zatímco v dílu „a“ se využívá hry na tělo, v dílu „b“ se reaguje na změnu nálady strojovým pohybem, kde je dán žákům prostor pro improvizaci. Strojový či robotický pohyb je možné obohatit dle fantazie o zvuky, které připomínají *bagr* či jiné stavební stroje.

---

⁷⁴ Viz Příloha č. 12

⁷⁵ Grafický part je uveden v knize: JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 2. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2005. 321 s. ISBN 80-903115-7-1.

Cíl:

Hrou je podporován aktivní poslech hudby, rozvíjí se rytmické cítění a hudební představivost. Hra slouží jako předstupeň pro čtení not, zdokonaluje orientaci ve struktuře skladby, v hudebně výrazových prostředcích a jejich kontrastech. Rozvíjí se hudební paměť a představivost. Hra podporuje kooperaci dvojic.

Průběh:

Hra je realizována ve dvojicích, které sedí nebo stojí naproti sobě. Učitel zahraje skladbu na klavír. Žáci jsou seznámeni s grafickým partem a s vysvětlivkami symbolů. Při opakovaném poslechu mohou žáci sledovat grafický part a v rytmu ukazovat na jednotlivé symboly. Po poslechu klavírní miniatury následuje hra na tělo podle symbolů v pomalém tempu bez hudby. Několikerým opakováním hudebně pohybové činnosti se žáci lépe orientují v grafickém zápisu a lze již připojit její klavírní interpretaci.

Využití:

Hra může být využita při poslechu skladby. Lze zařadit štafetu dvojic. Pro těžší verzi hudební hry s rytmem a pohybem je možné využít rytmické nástroje. Hra vyžaduje spolehlivou orientaci v grafickém partu, jelikož hráči musí zvládnout nástupy a hru podle symbolů.

5.13 Hudební křížovky⁷⁶

Charakteristika:

Pro zpestření hudební výchovy lze zařadit různé druhy křížovek. K jedné z nich patří *Doplňovačka s intervaly*. Úkolem je určit v notovém zápisu interval a doplnit do křížovky. Je možné zadat náročnější variantu, aby studenti přepsali uvedený interval v houslovém klíči do basového klíče a naopak.

Dalším typem křížovky je *Hřebenovka*, která je založena na doplňování pojmů z různých oblastí hudby. Má speciální grafickou podobu a malou nápovědou při luštění jsou uvedena počáteční nebo poslední písmena.

---

⁷⁶ Viz Příloha č. 13

K dalším hrám se řadí *Hudební sudoku* s využitím hudebních symbolů – houslového a basového klíče, posuvek a vybraných not. Úkolem je doplnit devět symbolů do prázdných políček, přičemž musí být symboly zařazeny jen jednou v každém řádku, v každém sloupci a ve vyznačených čtvercích.

Klíčem od *Tajenky se spojovačkou* je doplňování názvů durových stupnic podle nadepsaných počtů křížků a béček. K tajenkám ukrývající názvy písní je třeba přiřadit jména a příjmení autorů spolu s jejich portréty.

Cíl:

Při vyplňování křížovek dochází k ověřování, osvojování a třídění poznatků. U některých typů křížovek se rozvíjí logické myšlení nebo čtení notového zápisu. Výrobou nových křížovek je podporována práce s poznatky.

Využití:

Křížovky lze využít jako individuální doplňující úkol v hudební výchově nebo jako domácí úkol pro opakování učiva vzhledem k časové náročnosti. Žáci nebo studenti mohou sami podobné křížovky vytvářet.

ZÁVĚRY

Cílem diplomové práce bylo představit hudební hru s poznatky jako jednu z účinných vyučovacích metod v hudební výchově žáků staršího školního věku a studentů středních škol.

Diplomová práce poskytuje široký repertoár hudebních her s poznatky pro žáky 2. stupně a studenty středních škol, které zefektivní hudební vyučování. Uvedené hry však mohou nalézt uplatnění i v předmětu hudební nauka na základních uměleckých školách.

Jedním z důležitých přínosů je charakteristika a formativní význam hudební hry s ohledem na věková specifika žáků staršího školního věku a studentů středních škol a se zaměřením na cíle hudební výchovy na 2. stupni základních škol a na středních školách.

Těžištěm diplomové práce je stanovení kritérií a vytvoření typologie hudebních her s poznatky, které hry přehledně třídí a usnadňují orientaci v nabídce herních činností.

Podstatnou součástí práce je kapitola, která byla věnována analýze učebnic hudební výchovy, časopisu Hudební výchova, hudebně pedagogických publikací či popularizačních a digitálních zdrojů, kterou byl zjišťován výskyt hudebních her s poznatky.

Z hlediska praktického využití lze za nejpřínosnější považovat poslední kapitolu s metodickým zpracováním modelových příkladů vybraných hudebních her s poznatky, které lze aplikovat do hudebního vyučování. Návrhy her mohou sloužit jako inspirace pro pedagogickou veřejnost. Lze je zařazovat do hodin hudební výchovy v originální verzi nebo se nabízí možnost přizpůsobení či obměny hudebních poznatků dle učiva konkrétní vyučovací hodiny.

Součástí práce je rozsáhlá příloha, která je vhodná k uplatnění v hudebním vyučování, neboť obsahuje potřebné materiály pro modelové příklady hudebních her.

SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY, HUDEBNIN A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Odborná literatura, hudebniny

BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 100 s. ISBN 978-80-87000-11-3.

BRABEC, Jindřich. *Hudební výchova pro 7. ročník: vybrané kapitoly*. Úvaly: Jinan, 1996. 75 s.

BRABEC, Jindřich, ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Hudební výchova pro 8. ročník: vybrané kapitoly*. Úvaly: Jinan, 1999. 78 s.

BRABEC, Jindřich. *Hudební výchova pro 9. ročník: vybrané kapitoly*. Úvaly: Jinan, 1997. 64 s.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 384 s.

DLOUHÝ, Milan. *Ptám se, ptám se, pampeliško: cyklus klavírních skladeb*. 5. vyd. Praha: Panton, 1988. 13 s.

HÁJKOVÁ, Eva, DANĚK, Jan a ŠMEJKALOVÁ, Martina. Didaktická pomůcka, hra a hračka jako edukační prostředek. *Didaktické studie*. 2009, roč. 1 (V), č. 1, 94 s. ISSN 1804-1221.

HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a nejen posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, 1997. 210 s. ISBN 80-7183-087-9.

HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika v profesionální výchově*. 1. vyd. Praha: Hudební fakulta AMU v Praze, 1995, 79 s. ISBN 80-85883-08-2.

HOLZKNECHT, Václav. *Claude Debussy*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958. 209 s.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, HURNÍK, Lukáš, CÍSAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2013. 128 s. ISBN 80-7235-296-2.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2011. 152 s. ISBN 80-7235-297-0.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2005. 152 s. ISBN 80-7235-298-9.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, PILKA, Jiří, CÍSAŘ, Zbyněk. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2011. 128 s. ISBN 80-7235-310-1.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, HURNÍK, Lukáš. *Hudební výchova pro gymnázia 1*. 1. vyd. Praha: SPN, 2003. 168 s. ISBN 80-7235-211-3.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, HURNÍK, Lukáš, RADOSA, Daniela. *Hudební výchova pro gymnázia 2*. 1. vyd. Praha: SPN, 2003. 192 s. ISBN 80-7235-219-9.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 2. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2005. 321 s. ISBN 80-903115-7-1.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudební portréty: Leoš Janáček*. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem, 1997. 44 s. ISBN 978-80-86901-93-0.

JENČKOVÁ, Eva. *Podzimní zpívání, 1. díl*. 4. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2015. 52 s. ISBN 978-80-86901-34-3.

JENČKOVÁ, Eva. *Práce s písní, 1 díl*. 2. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2010. 56 s. ISBN 80-902662-9-0.

JENČKOVÁ, Eva. Princip integrace – v současném systému vzdělávání. *Hudební výchova*. 2009, roč. 17, č. 1, s. 1-2. ISSN 1210-3683.

JENČKOVÁ, Eva. *Setkání s hudební formou*. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2009. 33 s. ISBN 978-80-86901-94-7.

KOLÁŘ, Jiří. Hudební abeceda. *Hudební výchova*. 1998, roč. 6, č. 3, s. 53. ISSN 1210-3683.

KOLÁŘ, Jiří. Skrývačky. *Hudební výchova*. 1998, roč. 6, č. 1, s. 12. ISSN 1210-3683.

KOLÁŘ, Jiří, ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy (hudební dílna I.)*. Úvaly: Jinan, 1995. 95 s.

KOLÁŘ, Jiří, ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy (hudební dílna II.)*. 1. vyd. Úvaly: Jinan, 1997. 111 s.

KOPECKÝ, Jiří, SYNEK Jaromír a ZOUHAR Vít. *Hudební hry jinak: hry se zvuky a elementární komponování*. 1. vyd. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2014. 224 s. ISBN 978-80-7460-066-1.

KUBIŠ, Cyril. *Hudební hry 1*. 1. vyd. Týn nad Vltavou: Nová Forma, 2016. 111 s. ISBN 978-80-7453-737-0.

MAŇÁK, Josef. *Alternativní metody a postupy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997. 90 s. ISBN 80-210-1549-7.

MARTINŮ, Bohuslav. *Loutky: Malé skladby pro klavír*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1977. 17 s.

MARTINŮ, Bohuslav. *Písničky na jednu stránku: cyklus písní na texty moravské lidové poesie pro zpěv a klavír*. 5. vyd. Praha: Bärenreiter, 2012. 8 s. ISMN 979-0-2601-0541-6.

MIHULE, Jaroslav. *Martinů: osud skladatele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 626 s. ISBN 80-246-0426-4.

- MILLAROVÁ, Susanna. *Psychologie hry*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1978. 360 s.
- PRCHAL, Jan. *Populární hudba ve škole*. 1. vyd. Praha: Muzikservis, 1998. 76 s. ISBN 80-86233-00-6.
- PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky I*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967, 461 s.
- PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky II*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 235 s.
- SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2016, 406 s. ISBN 978-80-246-2060-2.
- SMOLKA, Jaroslav. *Dějiny hudby*. 1. vyd. Brno: TOGGA, 2001. 657 s. ISBN 80-902912-0-1.
- ŠEDIVÝ, Jakub, ROHLÍKOVÁ, Lucie. *Hudební výchova: učebnice pro 6. a 7. ročník ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013. 88 s. ISBN 978-80-7238-901-8.
- ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011. 248 s. ISBN 978-80-7367-928-6.
- ŠVEC, Štefan, MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Paido, 200. s. 71. ISBN 80-7315-102-2.
- VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada, 2011. 212 s. ISBN 978-80-247-3357-9.
- VOZAR, Martin. *Soubor hudebních her 1*. Nový Jičín.
- VOZAR, Martin. *Soubor hudebních her 2*. Nový Jičín.
- ZAPLETAL, Miloš. *Špalíček her*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1988. 367 s.
- ZENKL, Luděk. *ABC hudební nauky*. 2. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1991. 197 s. ISBN 80-7058-284-7.

Internetové zdroje

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. 165 s. [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf

SOCHOROVÁ, Libuše. *Didaktická hra a její význam ve vyučování.* [online]. 2011 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/13271/DIDAKTIKA-HRA-A-A-JEJ.../

POBUDOVÁ, Lenka. *Jak na hudebku: Materiály pro výuku hudební výchovy.* [online]. [cit. 2017-06-01]. Dostupné z: www.jaknahudebku.blogspot.cz

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Kvíz 3+1 *Bohuslav Martinů*

Příloha č. 2: Pexeso *Pavel Josef Vejvanovský*

Příloha č. 3: Pexetrio *Hudební skladatelé v šifrách*

Příloha č. 4: Domino *Claude Debussy*

Příloha č. 5: Kvarteto *Hudba 20. století*

Příloha č. 6: Hra Klíčová slova – svět hudby

Příloha č. 7: Hudební kufr

Příloha č. 8: Kdo jsme? *Nonart – světoznámé hudební skupiny*

Příloha č. 9: Oči nebo uši název skladby tuší *Z díla Bohuslava Martinů*

Příloha č. 10: Hry s charakteristickými rytmickými figurami tanců

Příloha č. 11: Slavné melodie skladatelů v číselné intonaci

Příloha č. 12: Hudební hra s rytmem a pohybem pro dvojice *Bagr*

Příloha č. 13: Hudební křížovky

Doplňovačka s intervaly

Hřebenovka

Hudební sudoku

Tajenka se spojovačkou

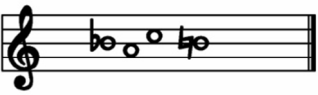
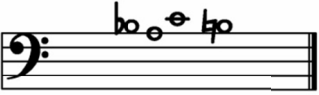

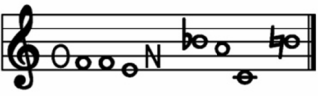
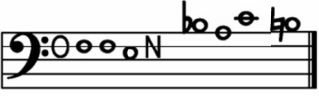

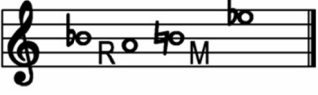
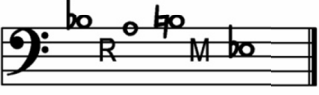

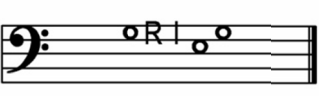

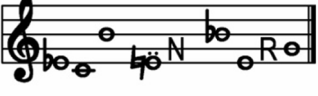
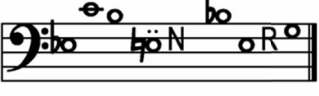

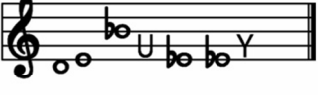
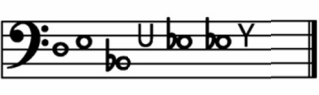

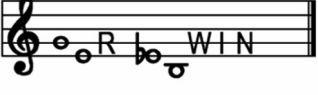
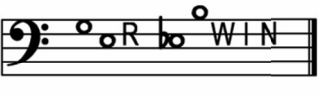

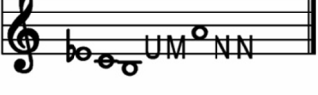
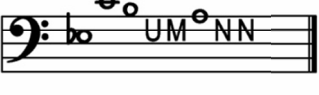
Příloha č. 1: Kvíz 3+1 *Bohuslav Martinů*

POLIČKA	BRNO	PRAHA	PAŘÍŽ
HRY O MARIII	VESELOHRA NA MOSTĚ	ŠPALÍČEK	ŘECKÉ PAŠIJE
HOUSLE	VARHANY	KOMPOZICE	KLAVÍR
JAZZ	NEOKLASICISMUS	LIDOVÁ NÁPĚVNOST	SČASOVKA
FRANCIE	RAKOUSKO	ŠVÝCARSKO	USA
INSTRUMENTÁLNÍ KONCERTY	OPERY	OPERETY	BALETY
TŘI ČESKÉ TANCE	KOLOMBÍNA TANČÍ	TANEČNÍ ČRTY	KUCHYŇSKÁ REVUE
NOVÝ ŠPALÍČEK	PÍSNÍČKY NA JEDNU STRÁNKU	OTVÍRÁNÍ STUDÁNEK	PÍSNÍČKY NA DVĚ STRÁNKY
BEDŘICH SMETANA	VÍTĚZSLAVA KAPRÁLOVÁ	CHARLOTTE QUENNEHENOVÁ	STANISLAV NOVÁK
ISTAR	HALF-TIME	KUCHYŇSKÁ REVUE	ŠPALÍČEK

Příloha č. 2: Pexeso *Pavel Josef Vejvanovský*

ČESKÝ BAROKNÍ	SKLADATEL
POLNÍ A VOJENSKÝ	TRUBAČ
ZÁMOŽNÝ OBČAN	KROMĚŘÍŽ
VE SLUŽBÁCH olomouckého biskupa	KAREL LICHTENSTEIN KASTELKORN
SVĚTSKÉ SKLADBY	SONATA VENATORIA (lovecká), SONATA b mollis, SONATA NATALIS
DUCHOVNÍ SKLADBY	MŠE, OFFERTORIA, NEŠPORY, LITANIE, TE DEUM
	
NÁSTUPCE VYNIKAJÍCÍHO HOUSLISTY	HEINRICH IGNAZ BIBER

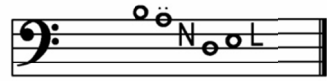
Příloha č. 3: Pexetrio *Hudební skladatelé v šifrách*

 <p>JOHANN SEBASTIAN</p>		
 <p>JACQUES</p>		
 <p>JOHANNES</p>		
 <p>EDVARD HAGERUP</p>		
 <p>ARNOLD</p>		
 <p>CLAUDE</p>		
 <p>GEORGE</p>		
 <p>ROBERT</p>		

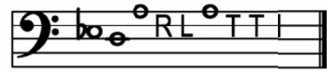
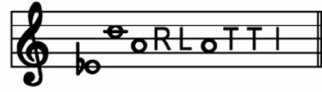

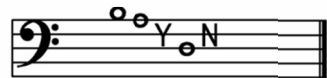
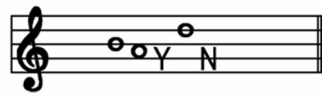
GEORG
FRIEDRICH

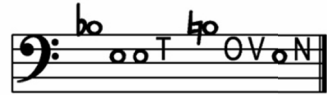
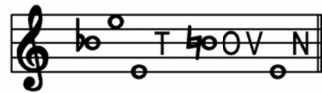
DOMENICO

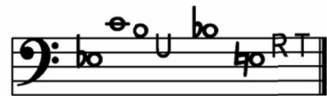
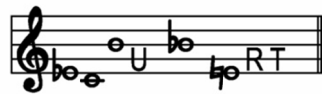
JOSEPH

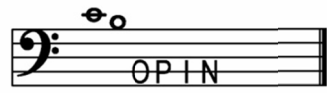
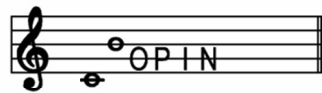
LUDWIG
VAN

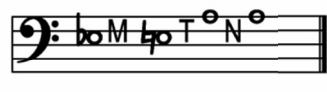
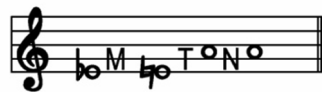
FRANZ

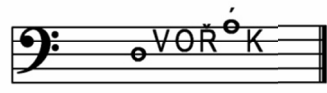
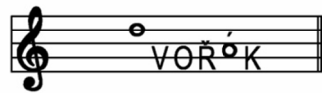
FRYDERYK

BEDŘICH

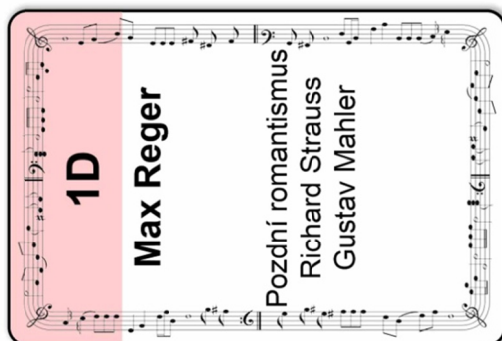
ANTONÍN

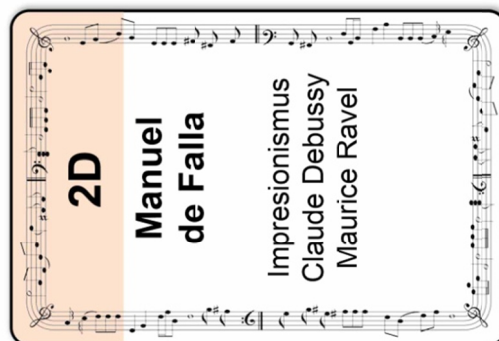
Příloha č. 4: Domino *Claude Debussy*

	CLAUDE
DEBUSSY	FRANCOUZSKÝ
SKLADATEL	PŘEDSTAVITEL
IMPRESIONISMU	STUDOVAL
NA KONZERVATOŘI	ZÍSKAL
ŘÍMSKOU CENU	DVAKRÁT
ŽENATÝ	DCERA
CHOU CHOU	ZPOČÁTKU VLIV
ROMANTISMU	OSOBITÝ
STYL	NETRADIČNÍ
POSTUPY A HARMONIE	ORCHESTRÁLNÍ DÍLO
PRELUDIUM K FAUNOVU ODPOLEDNÍ	OPERA
ELLÉAS A MELISANDA	SYMFONICKÉ SKICI
MOŘE	KLAVÍRNÍ DÍLO
ARABESKY, DĚTSKÝ KOUTEK, 24 PRELUDIÍ	ZEMŘEL
V PAŘÍŽI	

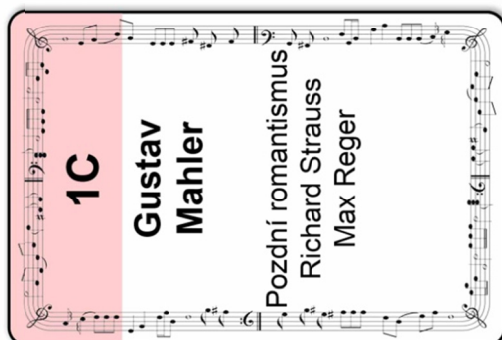
Příloha č. 5: Kvarteto *Hudba 20. století*

1D
Max Reger
Pozdní romantismus
Richard Strauss
Gustav Mahler

2D
Manuel de Falla
Impresionismus
Claude Debussy
Maurice Ravel

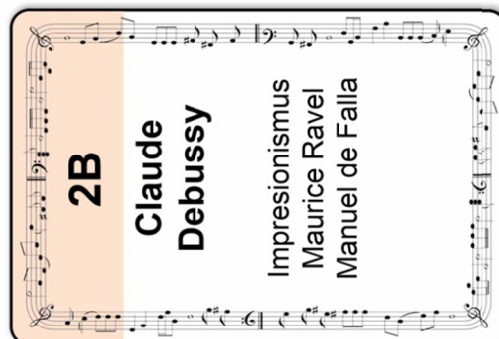
1C
Gustav Mahler
Pozdní romantismus
Richard Strauss
Max Reger

2C
Maurice Ravel
Impresionismus
Claude Debussy
Manuel de Falla

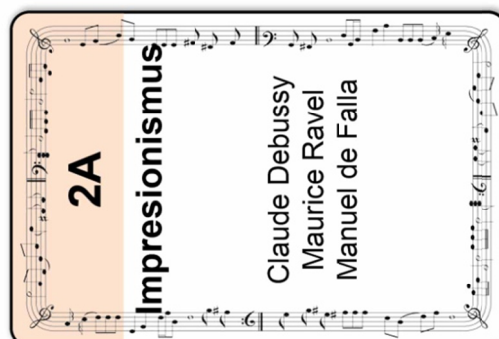
1B
Richard Strauss
Pozdní romantismus
Gustav Mahler
Max Reger

2B
Claude Debussy
Impresionismus
Maurice Ravel
Manuel de Falla

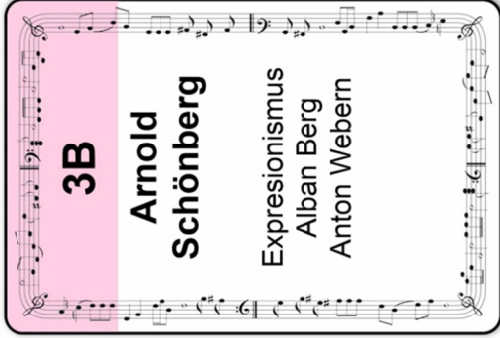
1A
Pozdní romantismus
Richard Strauss
Gustav Mahler
Max Reger

2A
Impresionismus
Claude Debussy
Maurice Ravel
Manuel de Falla

3A
Expressionismus
Arnold Schönberg
Alban Berg
Anton Webern

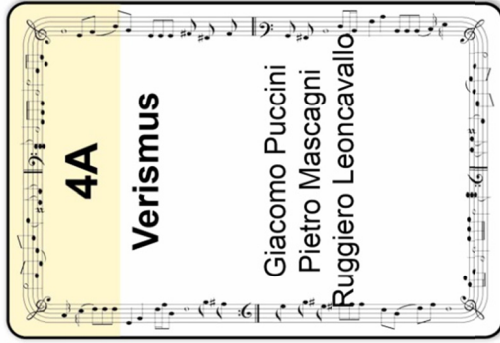
3B
Arnold Schönberg
Expressionismus
Alban Berg
Anton Webern

3C
Alban Berg
Expressionismus
Arnold Schönberg
Anton Webern

3D
Anton Webern
Expressionismus
Arnold Schönberg
Alban Berg

4A
Verismus
Giacomo Puccini
Pietro Mascagni
Ruggiero Leoncavallo

4B
Giacomo Puccini
Verismus
Pietro Mascagni
Ruggiero Leoncavallo

4C
Pietro Mascagni
Verismus
Giacomo Puccini
Ruggiero Leoncavallo

4D
Ruggiero Leoncavallo
Verismus
Giacomo Puccini
Pietro Mascagni

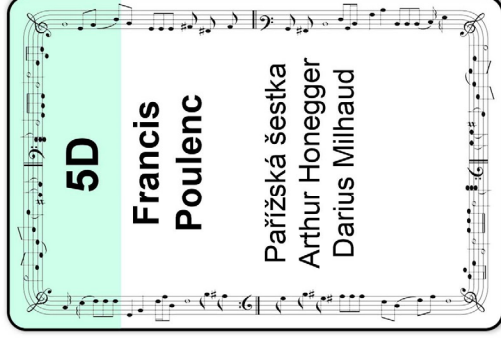
5A
Pařížská šestka
Arthur Honegger
Darius Milhaud
Francis Poulenc

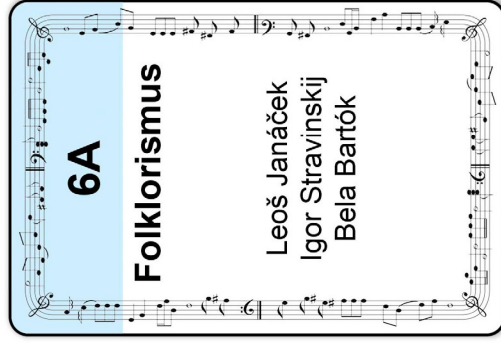
5B
Arthur Honegger
Pařížská šestka
Darius Milhaud
Francis Poulenc

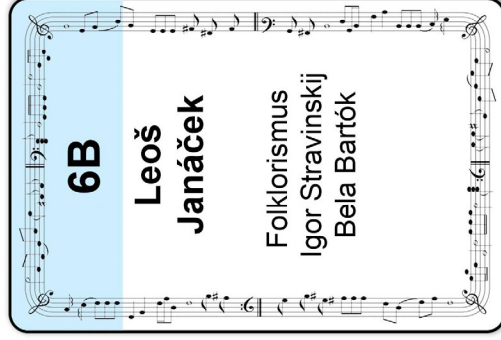
5C
Darius Milhaud
Pařížská šestka
Arthur Honegger
Francis Poulenc

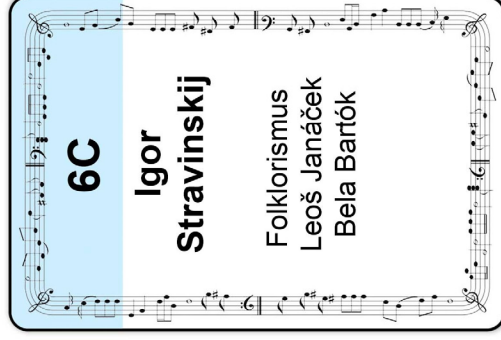
5D
Francis Poulenc
Pařížská šestka
Arthur Honegger
Darius Milhaud

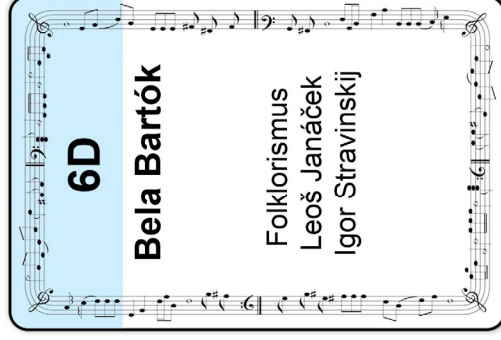
6A
Folklorismus
Leoš Janáček
Igor Stravinskij
Bela Bartók

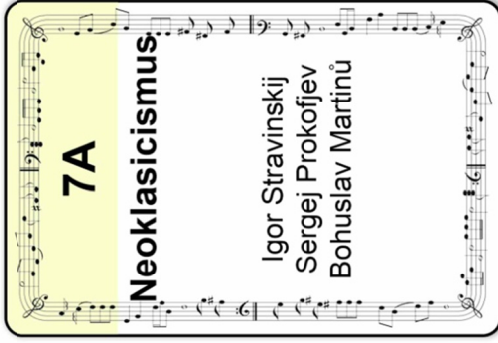
6B
Leoš Janáček
Folklorismus
Igor Stravinskij
Bela Bartók

6C
Igor Stravinskij
Folklorismus
Leoš Janáček
Bela Bartók

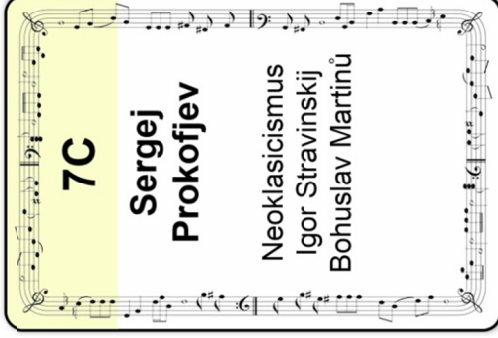
6D
Bela Bartók
Folklorismus
Leoš Janáček
Igor Stravinskij

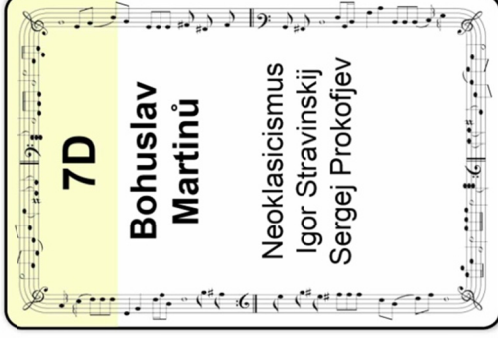
7A
Neoklasicismus
Igor Stravinskij
Sergej Prokofjev
Bohuslav Martinů

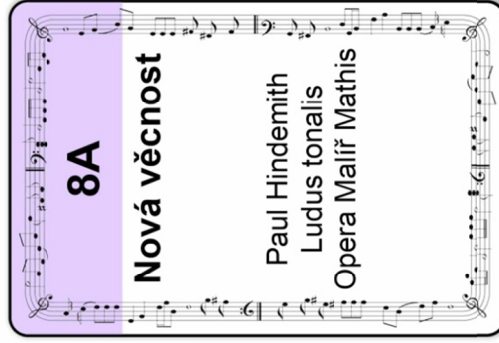
7B
Igor Stravinskij
Neoklasicismus
Sergej Prokofjev
Bohuslav Martinů

7C
Sergej Prokofjev
Neoklasicismus
Igor Stravinskij
Bohuslav Martinů

7D
Bohuslav Martinů
Neoklasicismus
Igor Stravinskij
Sergej Prokofjev

8A
Nová věcnost
Paul Hindemith
Ludus tonalis
Opera Malíř Mathis

8B
Paul Hindemith
Nová věcnost
Ludus tonalis
Opera Malíř Mathis

8C
Ludus tonalis
Nová věcnost
Paul Hindemith
Opera Malíř Mathis

8D
Opera Malíř Mathis
Nová věcnost
Paul Hindemith
Ludus tonalis

Příloha č. 6: Hra Klíčová slova – svět hudby

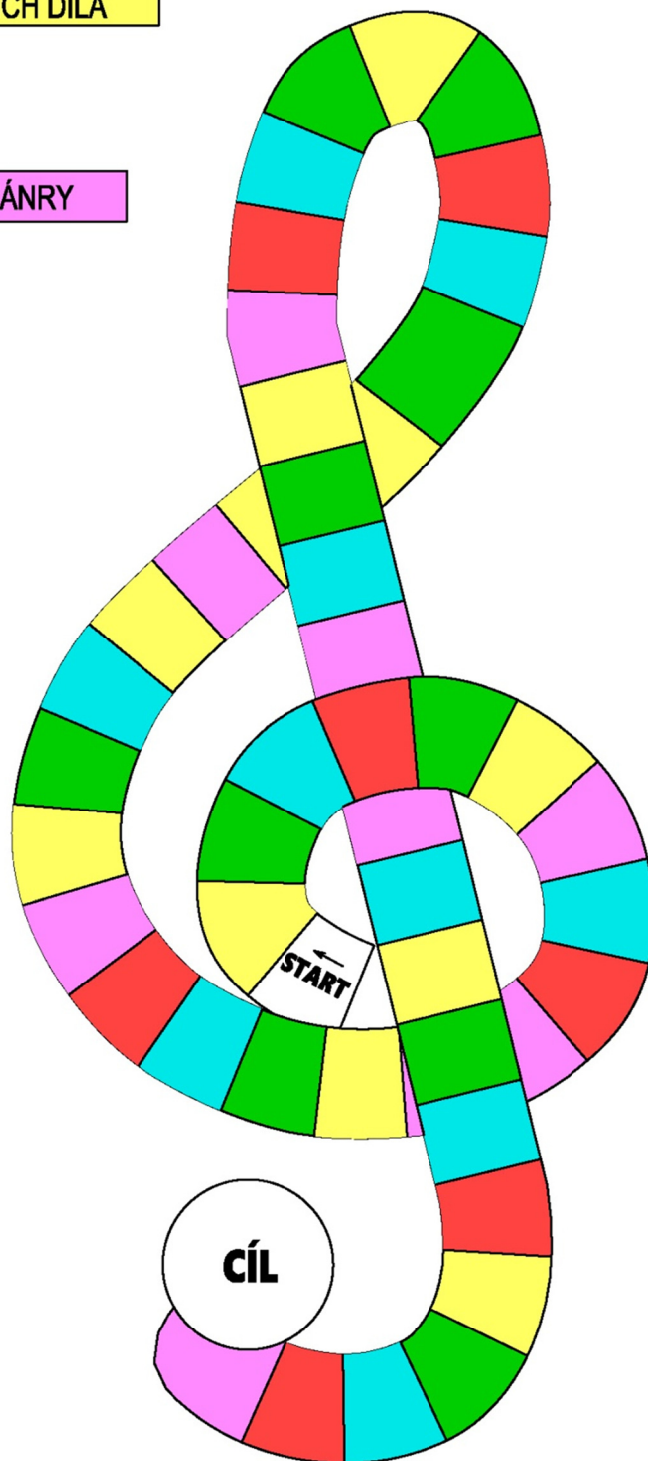
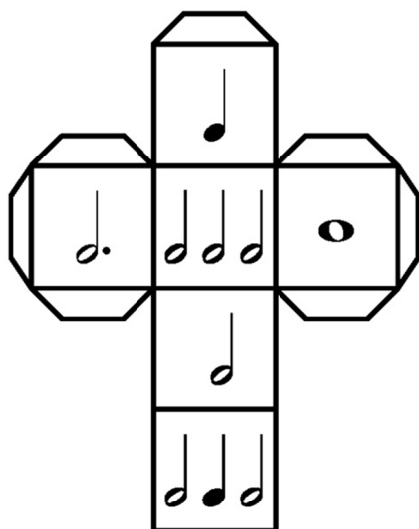
HUDEBNÍ SKLADATELÉ A JEJICH DÍLA

HUDEBNÍ TEORIE

SLOHOVÁ OBDOBÍ

HUDEBNÍ NÁSTROJE

HUDEBNÍ FORMY, DRUHY A ŽÁNRY

OTÁZKY

Hudební skladatelé a jejich díla

1. Vyjmenuj 5 děl Johanna Sebastiana Bacha.
2. Vyjmenuj 3 opery Wolfganga Amadea Mozarta.
3. Kdo zkomponoval operu Fidelio?
4. Uveď skladatele, kteří patří do Mocné hrstky.
5. Jak se nazývá 6 symfonických básní z cyklu Má vlast Bedřicha Smetany?
6. Vyjmenuj 3 opery Antonína Dvořáka a 3 opery Bedřicha Smetany.
7. Vyjmenuj alespoň 3 představitele Pařížské šestky.
8. U kterého skladatele studovali Vítězslav Novák a Josef Suk?
9. Vyjmenuj 3 opery a 2 klavírní díla Leoše Janáčka.
10. Kdo zkomponoval balet Romeo a Julie?

Hudební teorie

1. Vyjmenuj obraty septakordů.
2. Vyjmenuj posuvky a zapiš je do notové osnovy.
3. Vyjmenuj durové stupnice s béčky.
4. Vyjmenuj mollové stupnice s křížky.
5. Vyjmenuj béčka ve správném pořadí a zapiš je do notové osnovy.
6. Vyjmenuj křížky ve správném pořadí a zapiš je do notové osnovy.
7. Vyjmenuj církevní stupnice.
8. Vyjmenuj alespoň 5 tempových označení.
9. Vyjmenuj základní intervaly a tři z nich zazpívej.
10. Vyjmenuj a do notové osnovy zapiš 4 melodické ozdoby.

Slohová období

1. V jakém slohovém období vyvrcholila symfonická tvorba?
2. V které době vznikl muzikál?
3. Ve kterém slohovém období komponovali skladatelé Jan Dismas Zelenka a Bohuslav Matěj Černohorský?
4. V jaké době žil „básník klavíru“ Fryderyk Chopin?
5. Kdo zkomponoval díla Otvírání studánek, Kuchyňská revue nebo Špalíček?
6. Vyjmenuj alespoň 5 představitelů hudebního romantismu.
7. Vyjmenuj nové směry hudby 20. století.

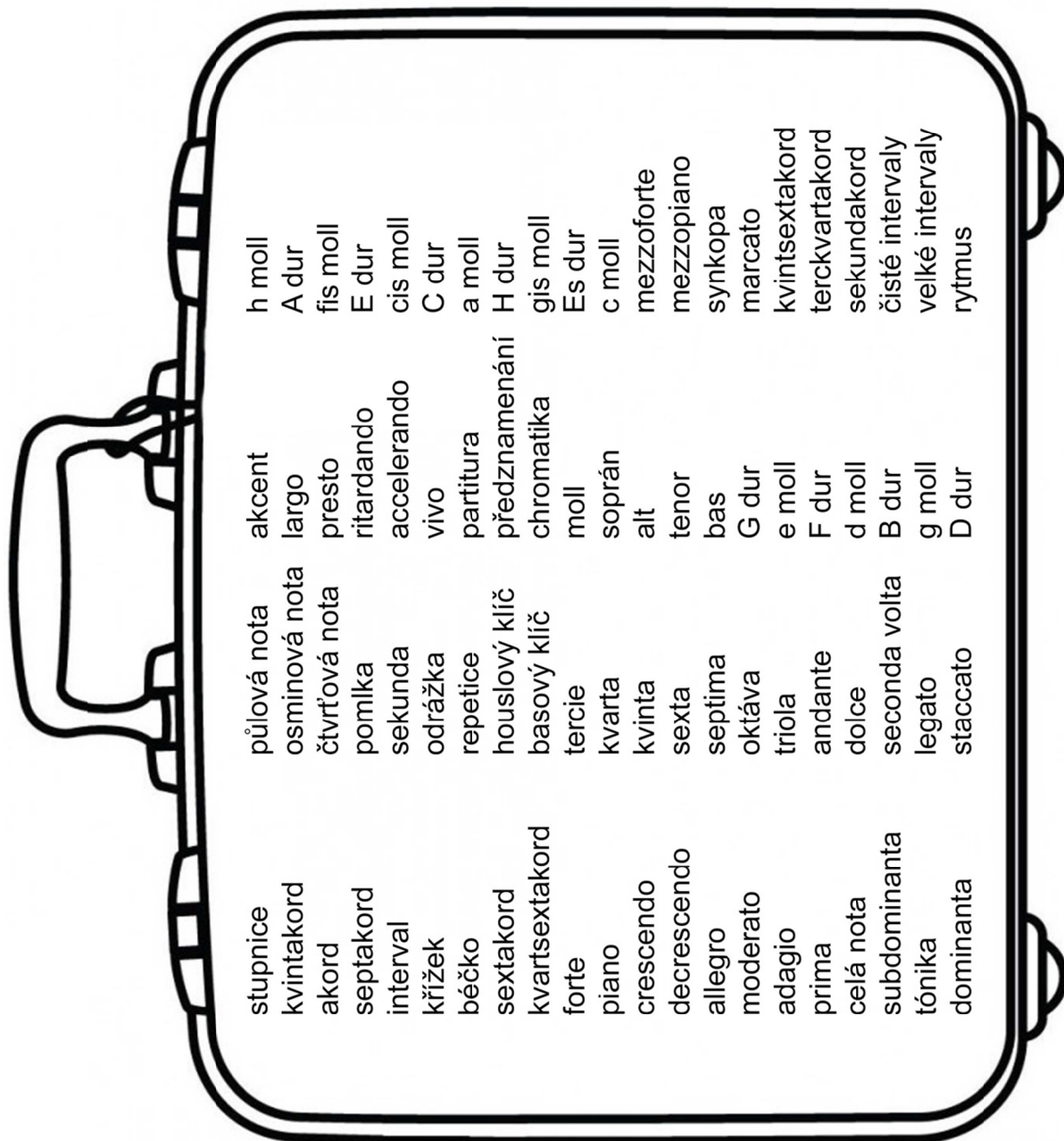
Hudební nástroje

1. V jakém obsazení hraje cimbálová muzika?
2. V jakém obsazení hraje chodská muzika?
3. Který nástroj je typický pro strakonický region?
4. Vyjmenuj struny kytary.
5. Vyjmenujte smyčcové nástroje.
6. Který hudební nástroj má snižec?
7. Jak se nazývá dechový nástroj australských domorodců?
8. Jak se nazývá nástroj, který rozeznívají španělské tanečnice?
9. Který nástroj má 88 kláves?
10. Vyjmenuj alespoň 5 orffovských nástrojů.

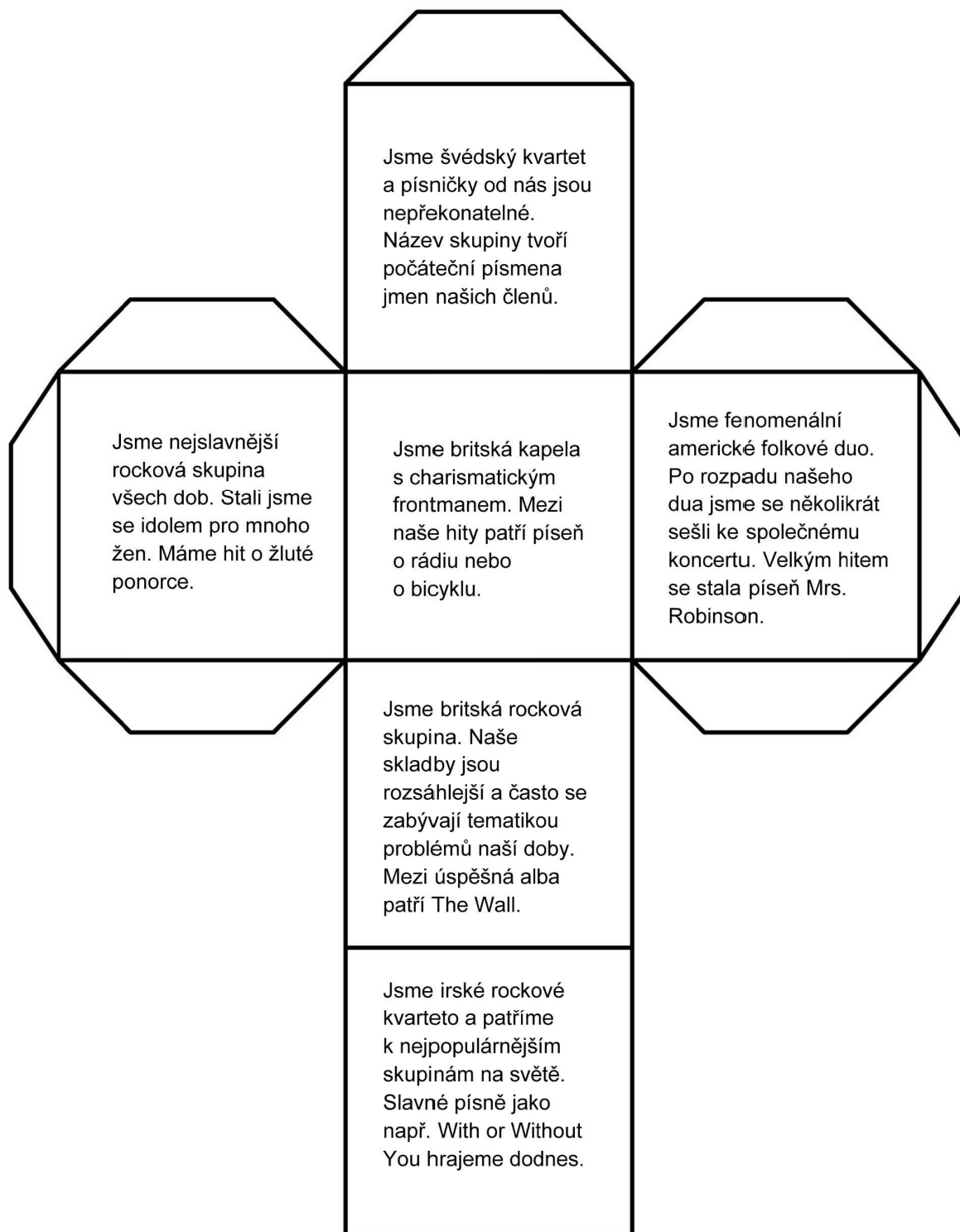
Hudební formy, druhy a žánry

1. Jak se nazývá nejvýznamnější polyfonní forma, která vznikla v baroku?
2. Vyjmenuj 4 tance, které se objevují v barokní taneční sítě.
3. Vyjmenuj skladby, jejichž názvy jsou převzaté z výtvarného umění.
4. Vyjmenuj části mešního ordinária.
5. Jak se nazývají oratoria o ukřižování a zmrtnýchvstání Ježíše Krista?
6. Jaké 4 druhy variací rozlišujeme?
7. Uveďte symfonii s vokální složkou a zanotujte část melodie.

Příloha č. 7: Hudební kufř

Příloha č. 8: Kdo jsme? *Nonart* – světoznámé hudební skupiny

Příloha č. 9: Oči nebo uši název skladby tuší Z díla Bohuslava Martinů

Poco allegro

Král - ko, mi - lá Král - ko, stu - dán - ko Ru - bin - ko,
proč te - be zka - li - li, proč že tě rmou - ti - li? (al.d.)

Andante poco moderato

Slu - ně - ko za - cho - dí za les ja - ro - ro - vý

Tempo di Valse

Poco allegro

Smrt pla - ve po vo - dě, no - vý lé - to k nám je - de
s čer - ve - ný - mi vej - ci, žlu - tý - mi ma - zan - ci, (al.d.)

LIDOVÁ MORAVSKÁ POEZIE
ZPĚV A KLAVÍR
PÍŠNOVÝ CYKLUS
PÍSNÍČKY NA JEDNU STRÁNKU
ROSIČKA

LIDOVÁ ŘÍKADLOVÁ INTONACE
DĚTSKÝ SBOR
ZPÍVANÝ BALET
ŠPALÍČEK
VYNÁŠENÍ SMRTI

TYPIZOVANÁ POSTAVA Z KOMEDIE DELL'ARTE
KLAVÍRNÍ CYKLUS
LOUTKY
KOLOMBÍNA TANČÍ

LIDOVÁ TRADICE ČIŠTĚNÍ STUDÁNEK
ŽENSKÝ SBOR
KOMORNÍ KANTÁTA
OTVÍRÁNÍ STUDÁNEK

Příloha č. 10: Hry s charakteristickými rytmickými figurami tanců

Mazurka

Vždycky v pá - ru má to pá - ru, když se tan - čí ma-zur-ka.

Furiant

Fu-ri-ant, fu - ri - ant, fu -ri-ant. V ta-ktu je tří - do - bém.

Fu - ri - ant, fu -ri - ant, fu -ri - ant. Ta - nec če - ský.

Tango

K tan - gu vá - šeň, ka - sta - ně - ty pa - tří,

k tan - gu vá - šeň, ka - sta - ně - ty pa - tří.

Polonéza

3/4 Sla - vno - stní po - lo - né - za, vzne - še - ný pol - ský ta - nec,

3/4

3

Detailed description: This system contains the first two measures of the piece. It features three staves. The top staff has a treble clef and a 3/4 time signature. The middle staff has a bass clef and a 3/4 time signature. The bottom staff has a bass clef and a 3/4 time signature. The melody is written on the top staff, with lyrics underneath. The first measure contains the lyrics 'Sla - vno - stní po - lo - né - za,' and the second measure contains 'vzne - še - ný pol - ský ta - nec,'. A triplet of eighth notes is marked with a '3' above it in the second measure of the bottom staff.

sla - vno - stní po - lo - né - za, vzne - še - ný ta - nec je.

Detailed description: This system contains the next two measures of the piece. It features three staves. The top staff has a treble clef and a 3/4 time signature. The middle staff has a bass clef and a 3/4 time signature. The bottom staff has a bass clef and a 3/4 time signature. The melody continues on the top staff with lyrics 'sla - vno - stní po - lo - né - za,' in the first measure and 'vzne - še - ný ta - nec je.' in the second measure. The system ends with a double bar line.

Příloha č. 11: Slavné melodie skladatelů v číselné intonaci

Antonín Dvořák - Largo (Novosvětská symfonie)

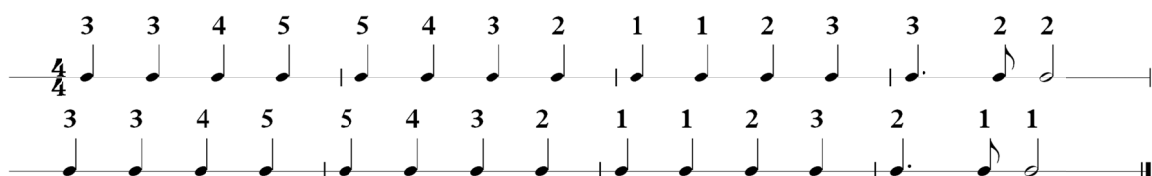
3 5 5 3 2 1 2 3 5 3 2 3 5 5 3 2 1 2 3 2 1 1

Ludwig van Beethoven - Óda na radost (9. symfonie)

3 3 4 5 5 4 3 2 1 1 2 3 3 2 2

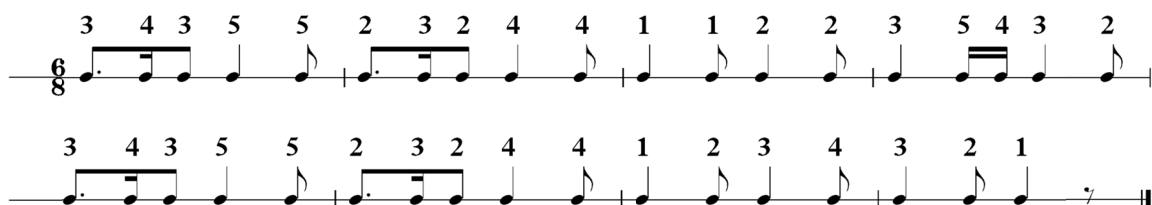
3 3 4 5 5 4 3 2 1 1 2 3 2 1 1

Wolfgang Amadeus Mozart - Téma z variací (Sonáta A dur)

3 4 3 5 5 2 3 2 4 4 1 1 2 2 3 5 4 3 2

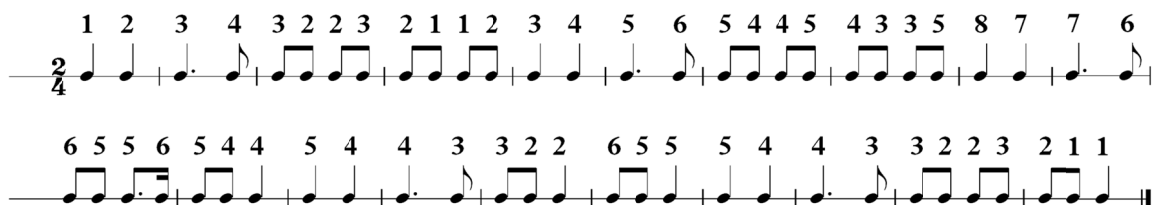
3 4 3 5 5 2 3 2 4 4 1 2 3 4 3 2 1

Bedřich Smetana - Proč bychom se netěšili (Prodaná nevěsta)

1 2 3 4 3 2 2 3 2 1 1 2 3 4 5 6 5 4 4 5 4 3 3 5 8 7 7 6

6 5 5 6 5 4 4 5 4 4 3 3 2 2 6 5 5 5 4 4 3 3 2 2 3 2 1 1

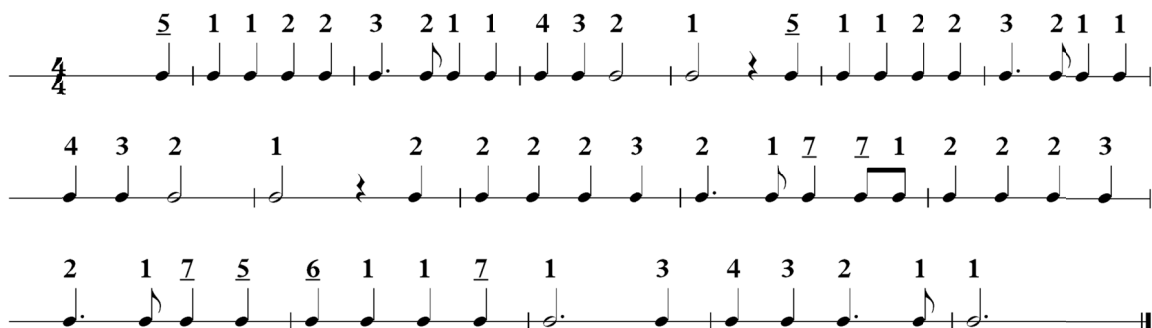

Adam Václav Michna z Otradovic - Andělské přátelství (Loutna česká)

5 1 1 2 2 3 2 1 1 4 3 2 1 5 1 1 2 2 3 2 1 1

4 3 2 1 2 2 2 2 3 2 1 7 7 1 2 2 2 3

2 1 7 5 6 1 1 7 1 3 4 3 2 1 1

Jacques Offenbach - Kankán (Orfeus v podsvětí)

1 2 4 3 2 5 5 5 6 3 4 2 2 2 4 3 2 1 8 7 6 5 4 3 2

1 2 4 3 2 5 5 5 6 3 4 2 2 2 4 3 2 1 5 2 3 1 8

Edvard Grieg - Morning (Peer Gynt)

5 3 2 1 2 3 5 3 2 1 2 3 2 3 5 3 5 6 3 6 5 3 2 1

Joseph Haydn - S úderem kotlů

1 1 3 3 5 5 3 4 4 2 2 7 7 5 1 1 3 3 5 5 3 8 8 #4 #4 5 5

Marc-Antoine Charpentier - Preludium (Te Deum)

5 1 1 2 3 1 5 3 3 4 5 4 3 4 5 2 1 2 3 2 5

1 1 2 3 1 5 3 3 4 5 3 4 2 1 1

Wolfgang Amadeus Mozart - Malá noční hudba

1 5 1 5 1 5 1 3 5 4 2 4 2 4 2 7 2 5

1 1 3 2 1 1 7 7 2 4 7 2 1 1 3 2 1 1 7 7 2 4 7 1

Příloha č. 12: Hudební hra s rytmem a pohybem pro dvojice *Bagr*

GRAFICKÝ PART

zrcadlový pohyb

a

○ ○	x x	● 	● Δ	● 	● Δ	● 	● Δ	○ ○	x	●	x ●	x ●
-----	-----	---	-----	---	-----	---	-----	-----	---	---	-----	---

a'

○ ○	x x	● 	● Δ	● 	● Δ	● 	● Δ	○ ○	x	●	x ●	x ●
-----	-----	---	-----	---	-----	---	-----	-----	---	---	-----	---

IMPROVIZACE - STROJOVÝ POHYB

b

--	--	--	--	--	--	--	--

a

○ ○	x x	● 	● Δ	● 	● Δ	● 	● Δ	○ ○	x	●	x ●	x ●
-----	-----	---	-----	---	-----	---	-----	-----	---	---	-----	---

pohyb do kříže

coda

x x 	x x 	●	○
---	---	---	---

HRA NA TĚLO

- podupy
- x pleskání o stehna
- tleskání
- tleskání se spoluhráčem
- Δ luskání

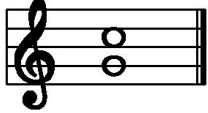
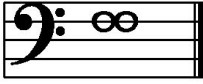
BAGR DER BAGGER EXCAVATOR

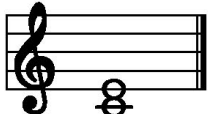
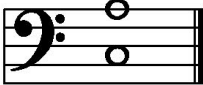
Deciso (♩ = 120)

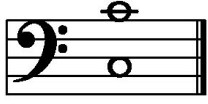
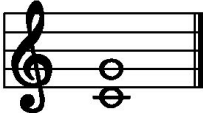
The musical score is written for piano in 2/4 time, featuring a bass line and a right-hand line. The piece is marked 'Deciso' with a tempo of 120 beats per minute. The score is divided into five systems. The first system begins with a forte (*f*) dynamic and a 'senza Ped.' instruction. The second system continues with the forte dynamic. The third system introduces a mezzo-forte (*mf*) dynamic and includes performance markings such as 'espress.' and 'cresc.'. The fourth system features a 'poco rit.' marking followed by 'a tempo energico' and a forte (*f*) dynamic. The fifth system concludes with a fortissimo (*ff*) dynamic and a fermata over the final measure, which is marked with an 8-measure repeat sign.

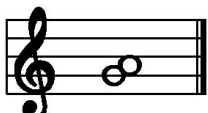
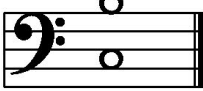
Příloha č. 13: Hudební křížovky *Doplňovačka s intervaly*

Zapiš názvy intervalů do křížovky.

1. 2.

3. 4.

5. 6.

7. 8.

1.

--	--	--	--	--	--

2.

--	--	--	--	--	--	--

3.

--	--	--	--	--	--

4.

--	--	--	--	--	--

5.

--	--	--	--	--	--	--	--

6.

--	--	--	--	--	--

7.

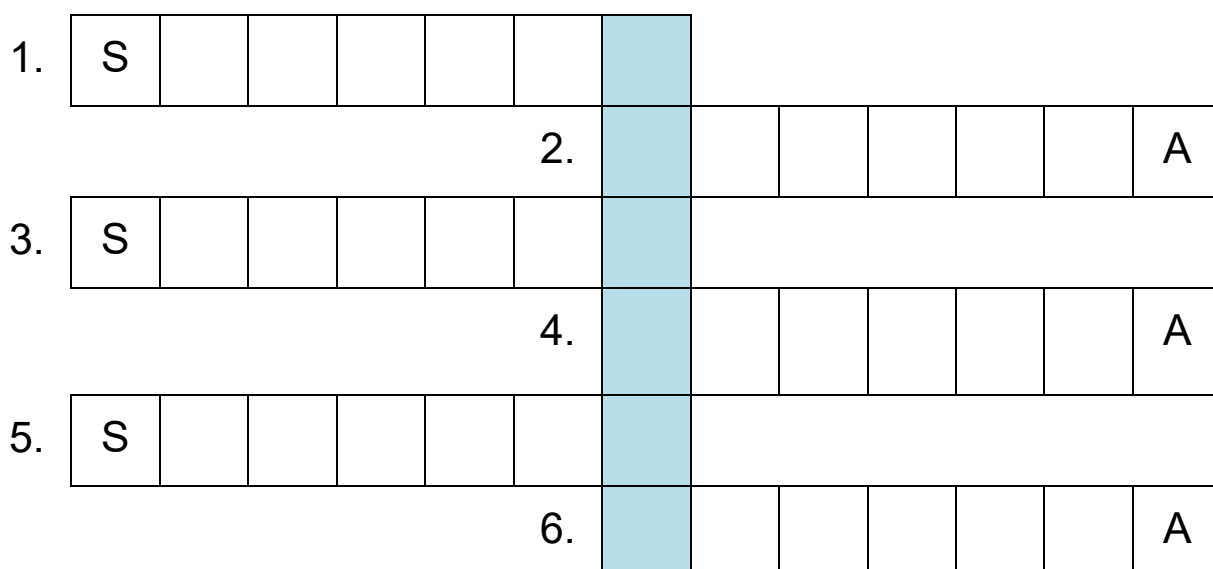
--	--	--	--	--	--

8.

--	--	--	--	--	--	--	--

Víte, co znamená v hudbě
_____ ? Zaspívejte tajenku !
(tajenka)

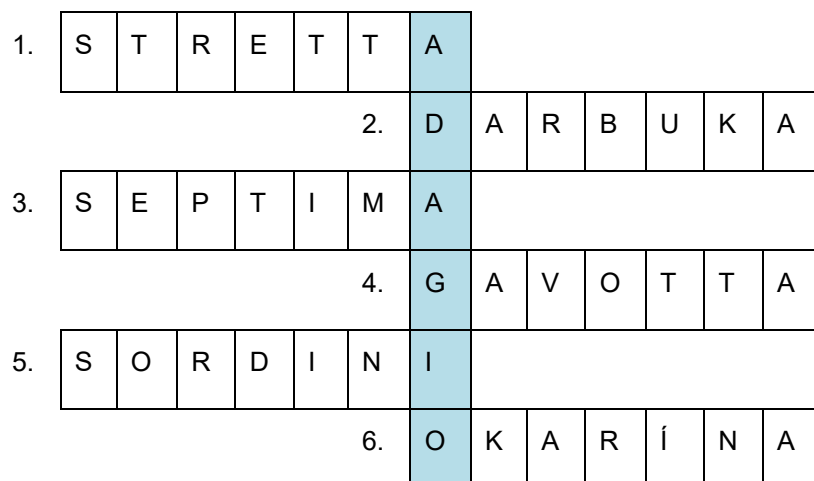
Hřebenovka

1. těsna ve fuze
2. pohárovitý buben
3. jeden z intervalů
4. starý francouzský tanec
5. s dusítkem neboli con ...
6. dechový nástroj vejčitého tvaru

Tajenka ukrývá pojem z italského hudebního názvosloví. Víte, co znamená?

Správné řešení

Hudební sudoku

Tajenka se spojovačkou

Doplňte do tajenky názvy durových stupnic podle nadepsaných počtů křížků a béček.
Správně přiřaďte k autorům v pravém sloupečku.

3# 2#	4#	3# 2#		
V O O I	N O V O O I		J. Nohavica	
5#	2# 3# 0#	3#		
O L I O O ~	K R O V		J. Uhlíř, Z. Svěrák	
0# 5#	0#	3# 2#	3#	
O O T I O	O O Y	S P O L		
3#	2# 4#			
O N O ~ L			A. V. Míchna z Otradovic	
2# 3#	2#	3#	1#	3#
O O V I O	O O O L I ' Š		J. Suchý, J. Šlitr	
0# 4#	3#	4# 2# 4#	4#	1#
V ~ R	N O O ~ L	O Y L O		J. Ježek, J. Voskovec, J. Werich